

פ ר ו ט ו ק ו ל
 ישיבה סג/של"ג של הממשלה
 י"ט באלול תשל"ג - 16.9.73

נכחו חברים: ג. מאיר - יו"ר, א. אבן, י. אלמוגי, י. בורג, ח. גבתי, י. גלילי
 (עד סוף סעיף 1035), מ. דיין (עד אמצע סעיף 1033), ש. הלל,
 ז. ורהפטיג, מ. חזני, פ. ספיר (מאמצע סעיף 1031), נ. פלד, ש. פרס,
 ו. שש-טוב, י.ש. שפירא, ז. שרף.

נעדרו חברים: י. אלון (בחול), ח. בר-לב (בחול), מ. קול (בחול).

צ. דינשטיין	-	סגן שר האוצר (מסעיף 1032)
מ. ארנון	-	מזכיר הממשלה
רב-אלוף ד. אלעזר	-	ראש המטה הכללי של צה"ל (בסעיף 1031)
סא"ל א. בראון	-	לשכת שר הבטחון (עד סוף סעיף 1031)
מ. גזית	-	המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה (בסעיף 1031 ומאמצע סעיף 1033)
ש. דיניץ	-	שגריר ישראל בווינגטון (מסעיף 1032)
תא"ל י. ליאור	-	מזכיר צבאי לראש הממשלה (בסעיף 1031)
סא"ל א. שלו	-	לשכת הרמטכ"ל (בסעיף 1031)

- סדר היום : 1031. הקרב עם חיל האוויר הסורי ביום ט"ז באלול תשל"ג (13.9.73)
1032. סקירה מדינית
1033. סקירת שגריר ישראל בווינגטון
1034. התפתחויות אחרונות בעולם בענייני נפט - המשך הדיון
1035. דיון על סקירות שר החוץ, השגריר בווינגטון וסגן שר האוצר
1036. מות מלך שוודיה
1037. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות (תיקון מס' 3), תשל"ג-1973
1038. הרכב משלחת ישראל לעצרת הכללית הכ"ח של האו"ם
1039. [REDACTED]
1040. ש א ל ו ת

1031. הקרב עם חיל האוויר הסורי ביום ט"ז באלול תשל"ג (13.9.73)

ראש הממשלה ג. מאיר :

נשמע קודם על "יום סוריה".

הרמטכ"ל ד. אלעזר :

לפניכם מפה על החקרית בצילום שבצענו בשטח סוריה. במפה אפשר לראות את תכנית הצילום. שני זוגות של פנטומים מצלמים טסו מעל לים, חדרו בגובה נמוך לחלק הצפוני של לבנון. זה נראה על גבול סוריה-לבנון בערך כך (מצביע על המפה). הם חדרו לתוך שטח לבנון, משכו לגובה במקום זה (מצביע על המפה). בהיותם בלבנון התיישרו אן (מצביע על המפה), כדי לתפוס שני פסי-צילום שרואים אותם לכל האורך. שטח לבנון נגמר פה בערך (מצביע על המפה). הם טסו כאן, התרוממו כאן (מצביע על המפה). פה היו דקה וחצי והצילום שלהם הוא מה שהיו צריכים לתפוס ליד חומס-חמת. כל זה כדי לבדוק את מערך הטילים של צפון סוריה.

כאן דמשק. אנחנו בקיאים היטב במערך-הטילים הזה. כאן ישנו מערך-טילים צפוף. אבל לא היתה לנו תמונה ברורה מהו מערך-הטילים של צפון סוריה,

ולכן בא הצילום הזה של שני זוגות פנטומים. לזוג הזה, הזוג המזרחי, היה גם זוג בליווי צמוד, זאת אומרת אחרי הזוג הזה טסו עוד שני פנטומים. מהנקודה הזאת (מצביע על המפה), שזוהי חציית החוף, היו צריכות לעבור 12 דקות של צילום היות והערכנו שיתגלו רק פה (מצביע על המפה) במשיכה, כי עד כאן טסו בגובה נמוך, והרד"רים יגלו אותם רק אחרי הדקה השניה מהחוף, הערכנו שב-12 הדקות שנותרו מכאן לא יספיקו הסורים ליירט את המטוסים המצלמים, אבל הם עלולים לרדוף אחריהם. ולכן היו כאן בים שני פטרולי-יירט שלנו, רביעיה כאן ורביעיה כאן (מצביע על המפה). רביעיה שלישית היתה מוכנה אצלנו באזור הזה על-יד חיפה. היתה רביעיה אחת של פנטומים, רביעיה אחת של מיראז'ים, וכאן היתה עוד רביעיה של מיראז'ים. הצילום בוצע לפי התכנית. בערך אחרי 7 דקות לאחר המשיכה המיראז' מטוסים סוריים משני כיוונים, מכאן ומכאן (מצביע על המפה). שתי הרביעיות האלה ניסו לתפוס את המצלמים. המגמה היתה להמשיך מערבה, נתנו פקודה למטוסים המצלמים להסתלק וכן אמרנו לשני הפטרולים להתרומם ולחסום את המידוף. כאן התפתח קרב-אוויר (מצביע על המפה). הצבע הכחול מראה על רביעיה אחת, הצבע הירוק על הרביעיה השניה והצבע השחור על הרביעיה השלישית של מיראז'ים.

הסורים הספיקו להכניס שתי רביעיות מיגים שרדפו מיד אחרי מטוסינו ואחרי כן עוד שתי רביעיות מיגים. לפי התרשמותנו השתתפו בקרב הזה לא פחות מאשר ארבע רביעיות שלהם. יכול להיות שהספיקו להכניס עוד משהו. לנו היו שתי רביעיות בשלב הראשון ושתי רביעיות בשלב השני.

התפתח כאן (מצביע על המפה) קרב בין הפנטומים והמיראז'ים לבין מטוסי מיג 21. המטוסים התחלקו בין המיראז'ים והפנטומים, בין 4 ו-5, גם מבחינת סוגי הנשק היו סוגים מגוונים. המטוסים הסוריים שהופלו, הופלו גם באש תותחים, גם של פנטומים וגם של מיראז'ים, הופלו גם בטילי "שפריר" מתוצרת שלנו, גם בטילי סלנדר וגם בטילי ספירו. הטיל האחרון הוא טיל אלקטרו-מגנטי

להבדיל מטיל סלנדר וטיל שפריר, שהם טילים של אינפרה אדום. היה איפוא שימוש מגוון בכל האמצעים. נפגעו והופלו 9 מטוסי מיג 21, כאשר טייסייהם בחלקם צנחו, כמעט בדרך החוצה.

בסוף הקרב נפגע מיראז' שלנו על-ידי טיל אויר-אויר. המיראז' הזה השתתף בקרב. הוא פגע במטוס אחד בטיל שלו, אולם כתוצאה מזה התרחק מהרביעיה שלו. הוא נשאר לבדו והתכוון לצאת החוצה. רצה לראות אם יש לו מיג בזנב והנה ראש שיש לו טיל בזנב. מטוסו נפגע, פרצה אש במנוע ואש בחא. אבל היה לו מספיק זמן כדי לגלוש ולקפוץ בגובה נמוך יותר. הוא גלש לתוך הים, בגובה אופטימלי נתן משיכה ופלט את עצמו מהמטוס, נפל לים, בציוד ההצלה שלו היתה לו גם סירת-גומי המתנפחת וכן גם "מייפסט", מין חגורה. כנראה שבזמן הצניחה התהפכה הסירה. כשצנח למים, נראה שיש תקר בסירה, הוא נשאר במים רק עם ה"מייפסט" ועם מכשיר הקשר. הוא הספיק לפתוח באויר את מכשיר הקשר. לפני הנטישה אמר: נפגעת, ואני נוטש. הידיעה הזאת נקלטה. לא נקלט השידור שלו בהיותו באויר וגם בהתחלה לא נקלט השידור שלו בהיותו במים. נשלחו לקראתו מטוסים.

חשד י. גלילי:

איפה זה היה?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

הוא היה באזור הזה (מצביע על המפה), בערך מול גבול סוריה-לבנון, מול החוף הסורי. הוא היה כ-5 קילומטר מהחוף. הוא העריך את המרחק כגדול יותר, אמר שהוא נמצא כ-6 מייל מהחוף. אבל ההליקופטר שטס אמר שזה מרחק של 5 קילומטר מהחוף. היה לנו פה הליקופטר בשטח. בדרך כלל בקרב כזה אנחנו מחזיקים הליקופטרים בשטח על מנת להוציא טייסים, אם יש לנו כאלה, שצונחים.

בינתיים היו פה הרבה מאד מטוסי מיג, ואי אפשר היה להכניס את ההליקופטר לתוך המהומה הגדולה. על מנת להכניס את ההליקופטר ולהוציא את הטייס מהמים, צריך היה קודם להכנס לכאן עם כמות גדולה של מטוסי-קרב; עושים זאת על מנת להבטיח שליטה בשטח ולחפות על ההליקופטר שיעשה זאת מעשה החילוץ. תחילה לא הוכנס איפוא ההליקופטר למעשה החילוץ, הוא הוחזר לתידרוך נוסף, ולכאן הגיע מספר גדול של מטוסי קרב.

כוח שלנו שיצא לשם קיבל פקודה גם לערוך קרב-אוויר, אם יהיה צורך בדבר וגם לבדוק אם ישנן סירות צבאיות במים ולמנוע מהן הוצאת הטייס. הכוח הזה שלנו נכנס בשעה שלוש לשלב השני. שלוש טייסות-קרב שלנו נכנסו לשטח, שלוש רביעיות שלנו היו שם. באותו זמן הגיעה רביעיה של מיגים שלהם בהחלפת כוח והתקרמה לכאן (מצביע על המפה). ולכאן הגיעו שתי רביעיות שלנו ונכנסו לקרב. היה כאן דבר לא רגיל, וכתוצאה מכך הושמדה כל הרביעיה שלהם ואף אחד מהמטוסים שלהם לא חזר. אם כן היתה לנו פה שליטה על השטח. בשלב הזה נשארו מטוסים סוריים על החוף ולא יצאו לים.

בעקבות הקרב הזה נכנס ההליקופטר. בקרב השני צנח אחד הטייסים הסוריים, שטוסו הופל. הוא צנח במרחק של 500-600 מטר מהטייס שלנו. ואני חושב כי זה היה מזלו של הטייס שלנו, כי זה עזר לזהות אותו. הטייס שלנו היה רק עם ראשו מעל למים. אבל המטוסים שלנו גילו מהר מאד את הטייס הסורי שהיה עם סירה. הוא עשה שגיאה שלא שחרר את עצמו מהמצנח; ראו אותו מרחוק, והיה להם קשר עם הטייס שלנו, הוא אמר להם שהוא נמצא במרחק של 500-600 מטר מהטייס הסורי, ואז הנתיב של ההליקופטר שטס לשם היה מול החוף הסורי כ-5 קילומטר מהחוף גילו גם את הראש של הטייס שלנו. החילוץ היה במסלול הזה (מצביע על המפה), קצת צפונית מגבול סוריה לבנון. הוא הגיע לכאן (מצביע על המפה) קיבל תידרוך ממטה הקרב, ששמו קשר-עין עם הטייסים במים; ההליקופטר קיבל הוראה לגשת קודם לטייס שלנו, נגש לטייס שלנו, הוריד לו את הלולאה מהמטוס, הבחור עלה בכוחות עצמו. אחרי כן עשה ההליקופטר יעף מעל הטייס הסורי. הטייס הסורי התהפך ונפל מהסירה, ואז הורדו אליו שני שייטים. אנחנו מחזיקים בהליקופטר שייטים של אנשי הצלילה. שנים מהם קפצו למים, נגשו לטייס הסורי. ואז התברר להם שהוא מסובך מאד. הוא לא התיר את

עצמו, הרגלים שלו היו סבוכות בתוך המיתרים, היה בלי ה"מייפסט", רק החזיק בידים את הסירה. דברתי עם השייטים. הם אינם יכולים לומר בוודאות האם הוא יודע לשחות או לא. בכל אופן התנועות שלו אמרו שאין הוא יודע לשחות. נגשו אליו בסכין, ותכו בסכין כל מה שהפריע לו, אחד החזיק בחזה שלו והשני החזיק אותו מאחור. הם ראו שהוא כבר שחה מים. ההליקופטר הוציא שתי לולאות, הכניסו אותו ללולאה אחת וללולאה שניה. אחד הצוללים שלנו נכנס ללולאה, חיבק את הרגלים שלו, ומשכו את החבילה כלפי מעלה. בהליקופטר היה כבר הטייס הסורי די כחול. אבל בהליקופטר היה רופא, היה לו סידור חמצן שישנו במטוס כזה, מיד עשה שאיבת-קיבה עם צינור, חיבר אותו לחמצן, גם נתן לו אינפוזיה והביא אותו במצב סביר לבית החולים רמב"ם. לפי הדיווח שקבלתי מצבו השתפר.

אשר לגורלם של הטייסים הסוריים, אינני יכול לומר דבר בוודאות. אנחנו מעריכים שלפחות מחציתם, אולי קצת למעלה מזה, נצלו, כאשר בוודאות אחד מהם אצלנו ואחד בידי הלבנונים, וישנם גם כאלה שחזרו הביתה, כלומר שנצלו בסוריה עצמה. אנחנו מעריכים בוודאות שישנם גם אחדים שנהרגו; איני יודע כמה, זה יכול להיות בין 2-6.

שד הבריאות 1. שם-טוב:

האם הסיור הזה של צילום הוא סיור שגרתי של צה"ל? האם אנחנו עושים זאת לעתים או שזה היה משהו יוצא דופן?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

אנחנו מצלמים מדי פעם בשטח האויב, גם בסוריה וגם במצרים. הסיור הפעם היה קצת יוצא דופן מבחינת עומק החדירה. אנחנו לעתים קרובות יותר עושים זאת בקוים הקדמיים או מדרום לדמשק, ולעתים רחוקות יותר בצפון סוריה. אבל זה לא היה צילום ראשון בצפון סוריה במשך השנה האחרונה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

גם בפעמים האחרות הם הרימו מטוסים נגד מטוסינו?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

גם בפעמים האחרות העלו מטוסים נגד מטוסינו. הפעם היה זה יוצא דופן מבחינת עומק הרדיפה והכניסה לים.

שר הפנים י. בורג:

האם יודע לנו אם קיימת בסוריה נוכחות רוסית בסירות, כצבא החוף או בתוך שדות התעופה? שאלה שניה: מה אנחנו שומעים על תגובות צבאיות אפשריות? על התגובות הדיפלומטיות וודאי עוד נשמע.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מה פירוש תגובות צבאיות?

שר הפנים י. בורג:

היינו על תגובות אפשריות מצדם חוץ ממה שמדברים. האם יש ידיעה ברורה מה אפשרי, מבלי שמודיעים על כך מראש?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

איני יודע אם שאלתי מופנית לרמטכ"ל או לשר הבטחון. ישנה תלונה סורית שהוגשה למועצת הבטחון. התשובה שלנו היא שהם התקיפו אותנו. על מה מבוססת הטענה שהם התקיפו אותנו? לא פעם קורה שאנחנו הולכים

למצרים לצלם והמצרים באים אלינו לצלם. האם זה מקובל שמי שמחקיף את המטוסים המצלמים אפשר לומר שהוא לא היה בסדר? במה נבסס את החשבה שלנו שהם התקיפו אותנו?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

ישנה נוכחות רוסית בסוריה, ויש מדריכים רוסיים שם. ישנם מדריכים רוסיים גם בשדות התעופה.

באשר להגובות האפשריות של הסורים: כיום התקריט הערכנו שלא תהיה תגובה מהירה ויזומה לגמרי. אני חשבתי שלא צפויה מיד הפגזה של איזה ישוב או פעולה תוקפנית ברמת הגולן. באמת לא היתה בינתיים תגובה כזאת. מה שיכול לקרות - ואנחנו ערוכים נגד זה - הוא שהסורים ינצלו איזה שהוא דבר כדי לעורר משהו ברמת הגולן. אנחנו למשל זהירים מאד בטיסות ברמת הגולן, כי ישנן סוללות סוריות שהטוות שלהן מכסה חלק מרמת הגולן. גם מטוסים תמימים שלנו הטסים ברמת הגולן יכולים לפעמים פתאום לחטוף טיל, או כפעולה יזומה רגילה או שיתחילו בטייל וזה יתדרדר לאיזו פעולה ברמת הגולן. נקטנו כל אמצעי הזהירות כדי לא לתת עילה לדבר הזה. אני חושב כי זוהי האפשרות היחידה או הסבירה ביותר שבה הם ינסו להגיב. לא נראה לי שזהיה פתאום איזו הפגזה מאסיבית על ישוב. אבל יכול להיות שיחפשו את ההקשר לכך.

מאז שנפגע במצרים מיג 23, הצילומים המצריים נדירים מאד, אבל הם בכל זאת קיימים ומתבצעים. גם הצילומים הסוריים נדירים מאד, אבל גם הם מתבצעים. הם מתבצעים בגניבות קטנות של גבולות, אבל אל בעומק גדול. במקרה זה התחיל הקרב מהרדיפה שלהם, מהנסיון שלהם לפגוע במטוסים המצלמים. נכון שהסיבה הראשונה היתה הצילום שלנו.

שר הסעד מ. חזני :

באיזה עומק היה הצילום מהחוף?

הרמטכ"ל ד. אלעזר :

בסביבות 80 ק"מ.

השר לקליטת העליה נ. פלד :

היו פירסומים על כך שבזמן הקרב או הקרבות האויריים היה מגע הדוק בין סוריה ובין מצרים וירדן. האם הורגשה איזו שהיא היערכות במצרים? האם ידוע לנו משהו על המגעים האלה?

הרמטכ"ל ד. אלעזר :

אני יכול לומר כי תוך כדי הקרב לא הורגש כל

מגע.

שר הבטחון מ. דיין :

רוצה אני להעיר שתי הערות. ואם יש יותר זמן, רוצה אני להרחיב את הדיבור. אבל מוכן אני להסתפק היום רק בשתי הערות, כי על הדברים האחרים אפשר לדבר גם בפעם אחרת.

הערה :

שלי: אני מניח שהטורים ינסו בכל זאת לעשות משהו בעקבות הקרב האוירי, אולי בכל זאת יערכו הפגזה או פעולה דומה, כי

הדבר הקל ביותר מבחינתם הוא הפגזת ישובים. אני חושב שאנחנו צריכים לצאת מהנחה שהם לא יעברו לסדר היום.

אשר לשאלת השר ורהפטיג בדבר הטיעון שלנו, יש פה שלושה חלקים. החלק האחד הוא הצילום. עד כמה שאני זוכר, לא התלוננה סוריה עד היום אף פעם על הפרת הפסקת האש כאשר ידעה שאנחנו חודרים בכל פעם במטוסים שלנו לשטחה. כאשר מטוסים מצריים חודרים אלינו או כאשר "אל פתח" פותח באש או משהו דומה נעשה, אנחנו מגישים תלונה לאו"ם על הפרת הסכם הפסקת האש. עד כמה שאני יודע, אין הסורים מגישים תלונות כאלה ואין המצרים מגישים תלונות כאלה. היחידים המגישים תלונות לא רשמיות כאלה הם שלטונות לבנון. לבנון מתלוננת מדי פעם בפעם שהמטוסים שלנו טסים בשמים שלה. היה זמן שגם ירדן היתה בצורה זו או אחרת מתלוננת על כך. הסורים אינם מגישים תלונות על הצילומים בעומק.

אילו היה מתפתח הקרב בעומק, היה נוצר מצב אחר והיתה עומדת בפנינו בעיה. היות והקרב בעומק לא התפתח - וזה לא היה במקרה, כי מטוסי-הצילום לא נכנסו לקרב, ומטוסי-הליווי שלנו לא היו בפנים, כי מטוסי הצילום תפקידם לצלם, אם הם יכולים לצלם - הם חודרים, ואם לא - הם מסתלקים. אין זה מקרה שהקרב לא היה בפנים. על החלק הזה לא נאמר איפוא ולא כלום. על זה לא הגישו הסורים תלונה. אמנם הם וודאי יאמרו שהתקרית התחילה מזה.

החלק השני הוא הקרב על פני הים. אני מסופק אם אנחנו היינו מחוץ למים הטריטוריאליים. באויר היה המרחק 70 ק"מ. מכל מקום זה היה בים. הקרב התפתח מעל הים התיכון - ואין זו טריטוריה סורית. מטוסים עוברים בקרב עשרות קילומטרים תוך כדי הקרב ללא כל קושי.

החלק השלישי הוא המגמה שלנו להציל את הטייס שצנח למים. לא נכחיש שהוא היה 5 ק"מ מהחוף. יבואו אלינו בטענות על זה שהוצאנו טייס שהיה במים וגם טייס סורי שהיה שם! בשביל זה פנינו את השטח, הבאנו הליקופטר לשם, והם שלחו מטוסים לשם כדי שלא לאפשר לנו לחלץ את הטייס משם. אם

על זה יקראו אותנו לדין תורה על שנסינו להוציא את הטייס שלנו שנפל לים - יקראו אותנו לדין תורה! כך הם איבדו את ארבעת המיגים האחרים. וישנן עובדות שהוצאנו את הטייס שלנו והוצאנו את הטייס שלהם. בהליקופטר אי אפשר ללחום במטוסי-קרב. אם על כך יבואו אלינו בטענות - נאמר את העובדות האלה במלואן לידידים, לאמריקאים, שאנחנו [REDACTED] איננו מסתירים ואיננו מונעים מהם אינפורמציה. על החלק הראשון של הצילום וודאי לא נאמר בפומבי כלפי חוץ. אבל זה שנתקלנו בהם ואחרי כן נפל טייס שלנו במים ובאנו להציל אותו - את זה נאמר, גם אם הטייס לא היה רחוק מהחוף, אולי 5-7 קילומטר, וגם אם זה היה בתחום המים הטריטוריאליים שלהם. לדרוש מאתנו שנשאיר אותו במים, אני חושב שזאת תהיה תביעה מוגזמת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין אני צריכה להגיד שאנחנו מברכים את הטייסים על הפעולה הזאת בכלל ועל הצלת הבחור בפרט. מי שהקשיב לרדיו, שמע איך הטייס הזה אמר בשקט - כך זה נשמע ברדיו: הייתי בטוח שיבואו להציל אותי. הרגשה זו של בטחון היא נפלאה. ספרו לי כי כאשר באו לאשתו להגיד לה שהוא נעדר, ועוד לא ידעו מה אתו, גם היא אמרה בקור רוח: אני בטוחה שהוא יבוא. ומדובר על משפחה שידעה אסונות.

מדובר על נכד של יהודית שמחוני. הוריה של האשה בתל יוסף. שר הבטחון דיבר אתי על הענין ושאל: מה אנחנו יכולים להגיד? לומר שכל המטוסים שלנו חזרו בשלום - הרי אין זו אמת. להגיד שטייס נעדר, זה יעורר מהומה. באו לאשתו ולאביו של הבחור בגבע. שאלו את האשה אולי כדאי שתעבור לתל יוסף, כי ישנו תינוק, ושם תהיה עם הורים. היא אמרה: לא, ליוסי יש תושיה, אני בטוחה שהוא יבוא. זה הבן של מנחם.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

אמרתי ליהודית "מזל טוב". אמרה: מה קרה? קצת נבהלתי, אחר כך שמעתי כי אמרה למי שסיפר לה: הלב אמר לי, ידעתי שזה קרה.

1032. סקירה מדינית

שר החוץ א. אבן:

מלים אחדות על התגובות בעולם על הקרב האווירי. התגובות המדיניות מועטות. למעשה פנו אלינו רק שתי ממשלות: ארצות-הברית ורומניה. רומניה הביעה דאגה על השימוש בכוח והפרת הריבונות האווירית. הם רוצים שנדע את דאגתם. שגרירנו התחיל להסביר את הפרטים ואת הנתונים. איש שיחו אמר שאין הם מעוניינים בנתונים הטכניים. יש להם הכרח מדיני להביע את דאגתם. דיבר עם שגרירנו סגן שר החוץ הרומני.

השגריר הרומני דיבר אתי אחמול. הוא לא נגע בדבר הזה. הוא העביר בקשה מצ'אושסקו, שר החוץ הרומני, הרוצה להפגש אתי בניו-יורק. הוא אמר שהנושא של השיחה יהיה שמדיניות רומניה לא נשתנתה. הוא רוצה להסביר את התיזה הזאת.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

כמו שמדיניות של אמריקה לא נשתנתה.

שר החוץ א. אבן:

ארצות-הברית פנתה אלינו באמצעות סטקהויז, איש מחלקת המדינה. הוא שאל שלוש שאלות: מה היה מסלול-הטיסה של מטוסי-הסיור, מטוסי הצילום? האם הם נתלוו על ידי מטוסי-קרב? האם כל הזמן היו מעל למים ישראליים או

בינלאומיים או האם במשך הקרב חדרו מטוסים ישראליים לשטח של סוריה או למים הטריטוריאליים של סוריה? נציגנו הביע פליאה על השאלות הללו, באשר תידרכנו כאן במפורט את הנספח הצבאי. סטקהויז לחץ קצת. לאחר מכן הסכים שיקבלו כאן את כל הפרטים. מחלקת המדינה מסרה לעתונאים שהערכתם היא כי מאחר שהרוסים הזרימו והחדירו במשך חדשים ציוד חדיש רב לסורים, רצו הישראלים לבדוק את ההגנה האווירית הסורית. והעובדה, ש-13 מטוסים סוריים הופלו, מוכיחה בבירור שמאזן הכוחות הוא לטובת ישראל.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

חשבתי שזה מוכיח כי באמת הגיע לסוריה ציוד רוסי

חדש.

שר החוץ א. אבן:

סוריה כתבה מכתב למועצת הבטחון. גירסתה היא כדלהלן, שב-13 בספטמבר הופיעו 64 מטוסים ישראליים והפרו את המרחב האווירי החופשי של סוריה, ונתלקח קרב, שכתוצאה ממנו 5 מטוסים ישראליים ושמונה מטוסים סוריים נפגעו. מהנוסח שלהם לא ברור אם נפלו או רק קבלו כדור בכנף.

העתונות הסובייטית נמנעה מכל איזכור של האבדות.

היה זה יחס עדין כלפי הגאווה הלאומית של סוריה.

במברק שלנו, שתואם עם כל הגורמים, נאמר שסיוור שגרתי של חיל האוויר הישראלי מעל הים התיכון הותקף על-ידי מטוסי-קרב סוריים שהופיעו מכיוון החוף של סוריה, ובקרב הזה הופלו 9 מטוסים סוריים, וכן מטוס ישראלי אחד. ואז בא תיאור של הקרב השני, קרב-החילוץ והורדת ארבעת המטוסים הנוספים.

בכלי התקשורת אין התרגשות רבה. אבל ישנה הדגשת העובדה על מאזן הכוחות, וביתר דיוק נאמר שהתמודדות כזו מלאת כשרון ותושיה היתה כמעט נטולת תקדים בהיסטוריה של הקרבות החשופתיים, כלומר מה רב ההפרש בכושר ובתושיה כינינו ובין הסורים.

יש חיטוט רב במניעים שהביאו לקרב הזה. וכתבים של עתונות זרה, רובם יהודים, ממציאים המצאות כאלה שהיתה זו תגובה על תוצאות הבחירות להסתדרות, כאילו ישבנו ביום רביעי ועשינו חשבון מה השיג המערך ו"העובד הדתי" ולכן החלטנו להפיל 5 אוירונים על כל אחוז שבו נשתנו התוצאות. כך כתב דן אבני ב"פיגרו". ב"לה-מונד" נאמר שזו היתה התגובה הישראלית על הסכנה של כינון החזית המזרחית מחדש. אבל אופי ההצלחה הצבאית של המבצע, כל העניין שזה היה קרב מעל פני הים וכל הנקודות המעורפלות שהיו מסביב לכך - כל זה הצטבר לכך שאי אפשר לומר כי יש התרגשות כל שהיא בעולם מסביב לו.

אגב, העניין של המרחב האווירי איננו מוגדר לפי הסכמים משפטיים כמו העניין של מים טריטוריאליים. ביחס למים טריטוריאליים בים יש כל מיני הסכמים, אם כי לא אחידים, אבל הם מגובשים בהסכמים בינלאומיים. הנושא האווירי הזה הוא הרבה יותר מעורפל.

בועידת הים העומדת להתכנס בסוף השנה, יש בפעם הראשונה סעיף על הגדרת הריבונות לא רק לגבי המים אלא גם לגבי האוויר שמעל למים.

אומר מלים אחדות על ועידת המדינות הבלתי מזדהות, לאחר מכן אני מציע שנשמע את דברי השגריר שלנו בושינגטון. עצרת האו"ם מתכנסת בעוד שבוע. תהיינה שם שיחות שבהן נצטרך להגדיר את מדיניותנו. אני מציע שנטפל בנושא הזה בשבוע הבא. אני רוצה עוד לדבר בעניין זה עם ראש הממשלה. ברור שלא נשנה את מדיניותנו, אלא עלינו לקבוע כיצד ננסח אותה. נציגי מדינות שונות כבר הזמינו שיחות אתנו, כן קיסינג'ר וכן צ'אוסטקו וכן מספר נציגים אפריקאיים.

אשר לוועידת המדינות הבלתי מזדהות. הדיונים ידועים, והתוצאה של המבצע הזה ידועה, והוא המעשה של קאסטרו, שלא קדם לו שום דבר במסגרת היחסים בין שתי המדינות. למעשה לא היו קיימים יחסים. לא היה בינינו דו-שיח מדיני, כי הם הצביעו בדיוקנות רבה לטובת כל הצעה ערבית. גם לא היה שום מסחר בינינו. דובר לפעמים על אפשרות של מסחר בינינו. אבל התחיקה האמריקאית הכבירה מאד על כל קשר מסחרי אתם. בשבילנו זה היה סמל, שאפילו מדינה קומוניסטית מקיימת יחסים אתנו. אולם לא היתה שום התפתחות ישראלית שגרמה לכך, אלא מצוקתו של קאסטרו על א) שהורקורים לא היו מרוכזים בו, והוא אינו אוהב מצבים כאלה; ב) היה מותקף גם על כך, שבמקום להיות בלתי מזדהה, הוא מכור לברית-המועצות ושיש להם שם בסיס. איזה בלתי מזדהה הוא? הוא שיקם את עצמו לקראת סוף הועידה.

הדאגה היהודית היא רבה. זה מזמן אין גותנים להם לצאת. נשארו שם כאלף יהודים.

שד האוצר פ. ספיר:

או כאלפיים.

שד החוץ א. אבן:

יש שמסתננים למיאמי. פונים אלינו כאלה שיש להם קרובים שם, ואין אנחנו מצליחים לחשיג שום אפשרות של יציאה. וודאי זה לא יהיה קל יותר עכשיו. אבל אי אפשר לומר שגם קודם לכן רבים יכלו לצאת.

לאחר מכן בא המאורע בצ'ילי. לגבי הכרה במשטר - אין מכירים במשטרים אלא במדינות. מחעורת בעיה כיצד להגיב. אני מציע שנמתיך לאחרים. קבלנו אגרת כפי שקבלו כל הנציגויות הזרות. המשטר החושש פונה לשגריר הישראלי ומבשר לו שחלו שינויים כאלה וכאלה, שדאש המדינה הוא כזה וכזה ושד

החוץ הוא כזה וכוה. בדרך כלל התשובה על המכתב, אפילו אם אתה משיב "שמנו לב למכתב", נחשבת כהכרה במשטר. אין אנחנו צריכים להיות הראשונים ששייכו. אני כמעט בטוח שכאשר המשטר יתבסס, כולם ישיכו. מספר מדינות כבר עשו זאת. אנחנו נדאג להיות עם זרם גדול ולא להיות בולטים או מזדקרים מעל פני השטח.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

האם יש ידיעות נוספות על המצב שם?

שר החוץ א. אבן:

המצב הוא חמור מאד. יש רצח מרובה. כנראה ישנן כל מיני הוצאות להורג. יש כל מיני שמועות על מנהיגים סוציאליסטיים שנרצחו. יש מתוכם הרבה יהודים. יש אולי לצפות לכך שמישהו יבקש מקלט בשגרירות שלנו, אם כי עד עכשיו לא היתה בקשה כזאת. אבל היתה קבוצת יהודים שהיו מקורבים מאד לאיינדה.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

הממונה על לשכתו היה חבר עין השופט.

שר החוץ א. אבן:

השגריר שלהם רצה להביע דאגה על ההתקרבות שלנו לברזיל ולבוליביה. בינתיים יש לי רושם שהם יצטרפו לברזיל ולבוליביה.

הוא ידיד של איינדה וקיבל הוראה להעביר את כל השגרירות לאיש השני. כרגע אין הוא שגריר והוא מחפש מקום אליו יוכל להגיע.

אשר לוועידת המדינות הבלתי מזדהות, הרי נוסף למה שפורסם הביעו מספר מדינות הסתייגויות. אבל כיון שהועידה התקיימה באלג'יריה, לא פורסמו ההסתייגויות. לא נתנו שם אפילו את רשות הדיבור לשום נציג שהיושב ראש האלז'ירי לא ידע מראש מה יאמר, כאשר מישו עמד לומר משהו שלא מצא חן בעיני האלז'ירי, לא ניתנה לו רשות הדיבור.

מוסרים לנו מחוץ השנהב, מליכוריה על חידוש אחד שהיה שם, שטורויסטים ערביים הסתובבו בעצם הועידה באולם הישיבות. הם לא רצו להזמין נציגים להסתייג.

אחד שאמר דברים ראויים לציון בפומבי וכריש גליה היה מוכוטו מזאיר. הוא כינס מסיבת עיתונאים ובה אמר שהוא רוצה להסביר לעם הערבי מה היחס של זאיר לישראל.

שר המשטרה ש. הלל:

איפה התקיימה מסיבת העיתונאים?

שר החוץ א. אבן:

באלז'יריה. שם זה לא נתפרסם, אבל הדבר נתפרסם בכל העולם הפרנקופוני. ואלה היו דבריו:

"ארצי עברה תקופה מאד קודרת. עליה איני רוצה לדבר. שורדים מתמרדים זרעו שממה וחורבן במרחבים גדולים של ארצי. מדינות ערב, שכנראה לא הבינו את המצב שזאיר התפתחה, נתנו את מלוא עזרתן לשורדים ולמתמרדים. לישראל היתה תבונה להעמיד את עצמה בצד הנכון. הם לא רק חיזקו את הכוחות המזוינים שלנו, את כוח המחץ שלנו. הגענו לידי כך שהצבא שלנו הוא למעשה אחד החשובים ביותר באפריקה. לאחר מכן תרמה ישראל להכשרת הדיוויזיה של הצנחנים

שלנו. כל זה מסביר מדוע למרות היעוד האפריקאי שלה אין זאיר רוצה להיגרר לכל מיני אמצעים המוצעים במזרח התיכון. ואני רוצה שכל העולם יבין זאת. זהו כל מה שאני יכול לומר לכם היום. כל השאר הוא ענין עדין מאד. יאסר עראפאת ביקש את הנשיא סאדאת לערוך לו פגישה אתי. כמובן אני קבלתי אותו. הוא הסביר לי את הקונצפציה ואת המושגים שלו ושל הארגונים שלו, ואני רשמתי לפני מה שהוא אמר".

ברור שבכל זאת לרגל ההודעה של המדינות הבלתי מזדהות המערכה תהיה חמורה. אני מציע שנדון היום בסוגיה האמריקאית, ובשבוע הבא נדון בסוגיה הכללית.

1033. סקירות שגריר ישראל בושינגטון

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מברכת את השגריר דיניץ בביקורו הראשון בארץ מושינגטון. נשמע את דבריו.

השגריר ש. דיניץ:

חשבתי שאולי ראוי להתחיל בכמה דברים בשטח הביטחוני. דווקא הוא השטח הפחות פרובלימטי. אבל בסיכומי של דבר הוא חשוב לא פחות, ואולי אפילו חשוב יותר מאשר הרבה בעיות בינלאומיות שאנחנו מתדיינים בהן עם ארצות-הברית. זהו גם שטח המקבל, ובצדק, פחות כיסוי פומבי.

אבל כדי שתהיה לממשלה תמונה מאוזנת על מכלול היחסים אני חשוב שראוי להתחיל בהתפתחויות האחרונות בשטח הזה.

בתקופה האחרונה סיכמנו את התהליך של גיבוש הסיוע הצבאי האמריקאי לישראל, תהליך שלמעשה עקרונית אושר בעת ביקורה של ראש הממשלה אצל נשיא ארצות-הברית. באשר להרכבת מטוסים אצלנו בארץ, הרי המכסה הראשונה של אספקת המרכיבים אושרה. נשארה פתוחה השאלה של המשך אספקת הנשק, הן בשטח הפנטומים והן בשטח הסקיהוקים, לסיכום סופי. אחרי תקופת הידיינות נוספת הגענו לסיכום עם האמריקאים, לתווה או להסכם על ארבע שנים מיום סיום מועד החוזים הנוכחיים, שיילך אתם עד תחילת 1978, לגבי אספקת 48 פנטומים ו-42 סקיהוקים. כך שאפשר לומר כי בשטח הסיוע הצבאי הבעיות העיקריות, המכריעות וכבדות המשקל מצאו את פתרונן לפחות לתקופת ארבע השנים הקרובות.

נשארה עדיין פתוחה בעית המשך אישור הפריטים להרכבת המטוסים לאחר שנסיים את המכסה הנוכחית של המאה הראשונים.

נשארו עדיין תלויות ועומדות מספר בעיות, שאולי בחשיבותן האסטרטגית הכללית אינן כל כך כבדות משקל, אבל כפי שאני מבין מפי אנשי הבטחון יש להן חשיבות אופרטיבית גם לטווח הקצר, ודאי וודאי לטווח ארוך יותר. מדובר על סוגים שונים של פצצות ומשירים. אני חושב שיש טעם שאכנס לדיבור על הפריטים האלה, אבל הם נמצאים עדיין בהידיינות שוטפת בינינו ובין האמריקאים. אני מקווה שלפחות חלק מהם ימצאו את פתרונם.

בשטח הסיוע הכלכלי סיכמנו את שנת התקציב הנוכחית. היו לנו שתי בעיות כאשר המימשל האמריקאי הגיש את תכנית הסיוע שלו. בעיה אחת היא בשטח של SUPPORTING ASSISTANCE. קוינו לקבל מהם 50 מיליון דולר. המימשל האמריקאי הציע לקונגרס מתן 25 מיליון דולר. אבל לאחר שהקונגרס בדק את העניין הגיע למסקנה שאנחנו צריכים בכל זאת לקבל 50 מיליון דולר והוא החזיר את ה-2.5 מיליון כך שהגענו לסכום האורגנינלי שהיה בשנה שעברה.

הבעיה השניה היא בשטח המוצרים החקלאיים. זוהי בעיה שאינה ישראלית-אמריקאית ספציפית והיא נבעה מהמחסור בארצות-הברית בתבואות ומוצרים חקלאיים לשם יצוא לכל המדינות בגלל הגברת הצריכה אצלן וירידת התפוקה בארצות-הברית. גם אנחנו סבלנו, בעיקר בשטח גרעיני הסויה ולא רק גרעיני הסויה. גם פה הצלחנו להגיע לאיזון שהיא פשרה, שקיבלנו יותר ממה שהם רצו לתת ופחות ממה שביקשנו. אני מקווה כי בענין הסויה יתחילו המשלוחים וידונו בסוף ספטמבר על המכסה של השנה הבאה, הבעיה תיפתר. השיחות הראו שאין מגמה לקצץ את הסיוע החקלאי לשנה הבאה, אם כי רוב הכלכלנים חושבים שלא יהיה מוצא מקיצוצים גם בשנה הבאה.

שר האוצר פ. ספיר :

אתה מדבר על P.L. 480?

השגריר ש. דיניץ :

כן. אני מדבר גם על האספקה וגם על ההרגשה שלנו היא שאם יצליחו לתאם ולהתאים את הייצוא האמריקאי ואת הסיוע האמריקאי, הרי ענין הקיצוצים לא ייעשה כמו בשנה שעברה בנוש אחד לכל המדינות, אלא יתחשבו בתנאים המיוחדים שלנו אשר נובעים מהתלות שלנו בסיוע זה ומכך שאנחנו מדינה שאינה נמצאת בשלום ושחשוקים הקרובים לנו אינם פתוחים בשבילנו. הם יעיינו באהדה בבקשה שלנו.

איני יודע מה הן ההערכות של אנשי האוצר כאן. אבל נציגי האוצר בארצות-הברית חושבים שנצטרך לסבול אי-אלו קיצוצים.

שר האוצר פ. ספיר:

ההערכה היא פסימית, גם בגלל הפרש המחירים.

השגריר ש. דיניץ:

אם ההערכה היא פסימית, הרי זה אמור לגבי שני הנושאים, גם לגבי הכמויות וגם לגבי המחירים.

הנושא האחר שהוא בעל השלכות הוא קיום ועידת הפסגה בוויינגטון. ואם כי הסימנים ערב ועידת הפסגה לא הצביעו על הכנות בין המעצמות לתכנית מזרח-תיכונית או ללחצים מזרח-תיכוניים, לא היתה הכנה ועבודת-מטה לענין, והגורמים האמריקאיים חשבו וקיוו לעבור את הפסגה במינימום של דיונים מזרח-תיכוניים - הרי בכל זאת היתה אצלנו, ואני חושב שבצדק, התעניינות ואולי גם חרדה מסוימת, כי כאשר נפגשים שני מנהיגים, כמו ברז'נייב וניקסון, וחלק גדול מהשיחות התנהלו בארבע עיניים או רק בהשתתפות יועץ אחד או שנים, יש סכנה שיוחלטו דברים או שיגיעו לניסוחים שאחרי כן יהיה קשה להתגבר עליהם.

אפשר לסכם את הפסגה באמירה שיצאנו ממנה בצורה חיובית, אולי בצורה טובה יותר מאשר מהפסגה בשנת 1972. השיפור הגדול היה דווקא בגלל התעקשות הרוסים, שהיתה כנראה תחת לחץ ערבי, על מנת להשיג משהו טוב יותר מאשר ב-1972. כדאי להזכיר לחברי הממשלה, כי בסיכום של 1972 היתה התייחסות ליארינג והתייחסות להחלטות או"ם ו-242 וגם היתה קריאה לצדדים לשאת פעולה. הערבים רצו ללכת מעל ומעבר לזה, לחצו על הרוסים ששייגו יותר מאשר התייחסות פשוטה להחלטת או"ם וליארינג. האמריקאים לא רצו להכנס לפירוש אחר של החלטת מועצת הבטחון 242, כידוע יש מחלוקת בין הרוסים ובין האמריקאים על הפירוש להחלטה זו, הם לא רצו להכנס לענין יארינג. לבסוף הושגה פשרה, לא להתייחס לענינים אלה בכלל. לכן אין הסיכומים הלא פומביים כוללים לא התייחסות להחלטה

242, לא התיחסות להחלטות או"ם ולא התיחסות לתזכיר יארינג. אני חושב כי במובן זה יש התקדמות לגבי הסיכום של 1972.

היה סעיף אחד שהוכנס לסיכום הפסגה הנוכחית, שלא היה קיים בסיכום של 1972, והוא אינו חיובי, וזו ההתייחסות לעניין הפלשתינאי. גם כאן הניסוח היה של "אינטרסים פלשתינאיים" ולא של "זכויות הפלשתינאים". האמריקאים מסבירים לנו את ההבדל בין שני הדברים. אבל אין ספק שזו היתה פשרה אמריקאית כתוצאה מלחץ רוסי. זו היתה פשרה שנעשתה ברגע האחרון, אולי זה היה גם בלחץ הנסיבות על-ידי מזכיר המדינה האמריקאי, מבלי שניתן להתגבר על זה בערב הסיכום.

כתוצאה מכך גם כבדית-המועצות וגם בארצות-ערב ניסו לייחס חשיבות רבה לפיסקה הזאת. בשביל הרוסים היתה זאת למעשה נקודה יחידה, שיכלו להצביע בה כלפי הערבים על הישגים בפסגה. גם הערבים בפני עצמם נאחזו בפיסקה הזאת, והם הצביעו עליה כעל ההישג העיקרי. היתה בקשה ירדנית לדעת מה מסתתר מאחורי ההתייחסות האמריקאית לפיסקה הפלשתינאית.

רצינו לברר אם יש כאן הודעה טקטית או שמסתתרת מאחורי זה מגמה עמוקה יותר של טיפול בעניין הפלשתינאי. בעת ביקורו של שר החוץ בארצות-הברית, בשיחה שהיתה לו עם ד"ר קיסינג'ר ובשיחות שהיו לי לפני זה ואחרי זה, שמענו בבירור שמדיניותה של ארצות-הברית היא, שירדן היא דוברת הפלשתינאים ושמדיניותה אינה לעודד יחוד פלשתינאי או ישות פלשתינאית או מדינה פלשתינאית. שר החוץ ביקש מממשלת ארצות-הברית שחמצא הזדמנות להבהיר את הדבר הזה בפומבי. יתכן וזה ייעשה במסגרת הדיון הקרוב באו"ם. על כל פנים מבחינת הבהרה דיפלומטית נדמה לי שזה נאמר בצורה חד-משמעית.

במובן הנושא המזרח-תיכוני לא היה הנושא המרכזי של הפסגה, אלא בעיות D'EXANT בכלל, בכל ההסכמים לשיתוף פעולה בשטח הצבאי והכלכלי שנחתמו בין ברית-המועצות ובין ארצות-הברית, חשבתי שאולי ראוי להפנות

את תשומת לב הממשלה לכמה בקיעים, שאני מרגיש לאחרונה במדיניות הד'אטנט, כפי שהיא משתקפת במדיניותה של ארצות-הברית, או יותר נכון בשלב הזה באוירה של ארצות-הברית. הנושא הזה היה מקובל על כל החוגים בשעה שבוצעו המעשים הגדולים והמרהיבים של הפגישות במוסקבה ובפקינג, ובחלק מזה בסיום הקרבות בווייטנאם, במשא-ומתן עם צפון וייטנאם. היתה התלהבות סביב כל זה. ההתלהבות הזאת שוככת במידה מסוימת. זה מוצא את ביטוי בכלי התקשורת וגם בהתבטאויות של מנהיגים אמריקאיים גם בתוך הקונגרס. נוצר מצב פרדוקסלי מסוים, שדווקא כוחות ליברליים בתוך הקונגרס, שהיו מנושאי דגל הד'אטנט כל הזמן שהמימשל האמריקאי היה נגדו, מעמידים היום סימני שאלה בקשר לנושא זה. אפילו בדיונים פומביים יכולנו לראות, כאשר ד"ר קיסינג'ר הופיע בפני ועדת החוץ של הסנט, שאלו אותו סנטורים דווקא כמו מקגוורן ומסקי אם אין מגזימים בהליכה לקראת ברית-המועצות.

הייתי אומר שהספקנות האמריקאית המתעוררת בשטח זה נובעת אולי משלוש סיבות עיקריות. ראשית הייתי אומר, בגלל הסכמי הסחר, בעיקר הסכמי החיטה שהם עשו עם ברית-המועצות, שלאט לאט מתגלים כהסכמים שבהם היתה ידם של הסובייטים על העליונה, הן מן הבחינה הכלכלית והן מן החמורה הפוליטית או חוסר החמורה הפוליטית שהאמריקאים זכו לקבל מהסובייטים. אין דבר המרעיש יותר את הציבור האמריקאי בשטח זה מאשר הם רואים על מסכי הטלוויזיה אניות רוסיות פורקות חיטה באיטליה, חיטה שנקנתה בתנאים מאוד נוחים לרוסים מאת ארצות-הברית, והיא נמכרת עכשיו על-ידי הסובייטים למדינות שלישיות, בשעה שבאמריקה יש מחסור בחיטה. נוסף לזה, כאשר מתחילים כבר לטפל בפרשה, יש כל מיני רמזים על שחיתויות שהיו מנת חלקן של העיסקות האלה. אבל על זה אפשר אולי בינתיים לדבר רק בלשון של רמזים ולא נפתחת עדיין חקירה בנושא זה. לא אתפלא אם פעם היא תהיה. למשל סגן שר המסחר האמריקאי, שהוא יהודי בשם זוננפלד, עומד עכשיו לאישור בפני ועדת הסחר של הסנט, לפני שיקבל את תפקידו. הסנט מסרב לאשר אותו. ואחת הסיבות שהסנט מונע את אישורו הוא בגלל פרשת הסכמי החיטה.

אלמנט שני המקרר והמצנן את ההתלהבות מהד'טאנט הוא פיתוח כלי הנשק הסובייטים, ובעיקר בשטח הטילים MIRV אם כי ספציפית הם כנראה לא עברו על לאו מפורש בהסכמים, אבל כל האווירה ועוצמת הפיתוח באות בשעה שצריכים להתפרק כביכול מכלי הנשק ההרסניים. נוצרו באמריקה סימני שאלה לגבי מגמות המדיניות הסובייטית, האם הם הולכים לתקופה של שלום, של הידברות או של צמצום חרבות. ואם כן יש תביעה: מה אנחנו עושים, כאר באותו זמן רואים שהקונגרס האמריקאי איננו מחמיץ שום הזדמנות לקצץ בתקציב הבטחון לגבי ההתחייבויות האמריקאיות COMMITMENTS וההתחייבויות מעבר לים OVERSEAS COMMITMENTS כולל מה שנוגע לנו ישירות, והוא הצי חשישי.

הגורם השלישי המחליש את ההתלהבות מהד'טאנט זוהי בעית זכויות האדם - גם המאבק היהודי כמובן מכה גלים בארצות-הברית כל הזמן, אבל לאחרונה בעיקר מה שהם קוראים DISSIDENTIO של האינטלקטואלים הסובייטים מסוגו של סולז'ניצין וסאחארוב היוצאים בפומבי לא רק נגד מדיניות ממשלתם אלא גם נגד מדיניות הד'טאנט וקוראים לאמריקאים להיזהר עם מי הם עושים עסקים. הם אומרים לאמריקאים: דעו לכם שזוהי ממשלה שאין לסמוך עליה וכו'. אני מוכרח להגיד שאין כמעט יום שהמאבק הזה של סאחארוב וחבריו איננו תופס מקום ראשון בעמודי העתונות האמריקאית הרצינית, כגון "ניו יורק טיימס" ו"ושינגטון פוסט". וזה חייב להשפיע ומשפיע על דעת הקהל שצריכה באותו זמן לשמוע באיזו מסיבת עיתונאים של פקיד הממשל האמריקאי מדוע אנחנו צריכים להתפשר עם הרוסים.

היתה אולי מחשבה שהאווירה הזאת תוריד גם את הלחץ של הנשיא ושל ד"ר קיסינג'ר, כי בעניין זה הוא פעיל, להתגבר על תיקון ג'קסון בעניין הסעיף של "האומה המועדפת". היו אפילו שראו רמז בהודעה של הנשיא לבית הנבחרים, שבה ניסח את דבריו ביחס לסעיף "האומה המועדפת" בלשון מאד כללית. הוא אמר ש"זה היה חשוב" לו היה הקונגרס מאשר את הסעיף המוצע על-ידי הממשל, אבל הוא לא אמר שזה "הכרחי" ושזה "חיוני" ושכזה תלויים הסכמי המסחר. היו שראו בזה רמז שהוא יסכים לפשרה, שבה הסעיף הזה לא יבוא לדיון.

אבל היומיים-שלושת הימים האחרונים מראים לנו שבכל זאת יש בממשל רצון חזק להעביר את הסעיף הזה. הם כנראה ישלחו את ד"ר קיסנינג'ר להופיע בפני הועדה, נדמה לי ביום הרכיעי, במגמה לנסות, אם לא לחשיג את אישור הסעיף כמו שהוא, להגיע לפשרה.

אולי זה יהיה עוד נושא שיצטרך להעסיק אותנו אם תבוא התכתשות חריפה יותר בין הממשל לבין תובעי תיקון ג'קסון. בימים האחרונים יש הגברת הפעילות היהודית בנושא זה. הסיבה להגברת הפעילות היהודית בנושא זה, כי התחילה קצת נשירה בין חברי בית הנבחרים בתמיכה בתיקון ג'קסון. כרגע המבחן הוא בבית הנבחרים ולא בסנט, ובגלל הלחץ של האדמיניסטרציה. כדי להתגבר על הלחץ הזה, מנסים למצוא תמיכה של חברי הקונגרס לתיקון ג'קסון, וזה עלול להביא ללחץ נגדי של הממשל.

מובן שלגבי נושא זה בתוך אמריקה, אנו חייבים להלך על חבל דק מאוד. כאשר אנו נשאלים בנושא זה, אנו אומרים שלממשלת ישראל ולמדינת ישראל ישנה דעה ברורה בעניין מאבקם של יהודי בריה"מ, אך אם נשאלים ספציפית, האם אנו בעד תיקון ג'קסון או פשרה זו או אחרת, התשובה היחידה שיכולה להיות היא שבעניין פנימי כזה, ממשלת ישראל אינה נוקטת עמדה.

כאן אני רוצה להעיר שתי הערות : א. אין דבר רגיש יותר באמריקה מהתערבות גורם זר או מדינה זרה בתהליכי חקיקה. זה הרבה יותר חמור אפילו מהתערבות בעניינים הנוגעים לרשות המבצעת. ב. אני מקיים קשר שוטף עם הסנטור ג'קסון. יומיים-שלושה לפני נסיעתי היתה לי שיחה איתו על מספר נושאים, וביניהם גם הנושא הזה. חסיד-אומות-העולם זה, אינו עוסק רק בעזרה ליהודי בריה"מ אלא גם במספר נושאים אחרים, כמו משבר האנרגיה, סיוע לישראל ועוד. בשיחה זו לא נשמעה תלונה, טרזניה או בקשה כלשהי אל ממשלת ישראל, לעשות משהו שאינה עושה. גם בעת ביקורו הקודם של שר החוץ בושינגטון, הם סעדו יחד ארוחת-בוקר, וגם אז לא עלתה טענה על-כך. אני אומר זאת כי בעתונות בארץ מועלית מדי פעם הטענה כי איננו מתייצבים במידה מספקת מאחורי הסנטור ג'קסון.

שר החוץ א. אבן :

הלוי ותמיר יותר ג'קסוניסטים מג'קסון.

השגריר ש. דיניץ :

רציתי להתייחס לחילופי השלטון, ולא רק במחלקת המדינה. פרט לחילופי שרי החוץ, היו חילופים נוספים, פחות דרמטיים מבחינתנו, אך לא פחות משמעותיים מבחינת ההשלכה על מגוון הפעולות שאנו עושים. במספר החודשים שאני נמצא בארה"ב, זכיתי לראות במשרד ההגנה שלושה שרי בטחון. האחרון, שלזינגר, נכנס לתפקידו לאחרונה. ב-סי.איי.אי, שגם לו יש השפעה על מכלול יחסינו, התחלפו האנשים, ולפני שלושה-ארבעה ימים אושר המנהל החדש של רשות הביון האמריקאית. השינוי בצמרת קשור בשינויים בדרגים אחרים. גם בבית-הלבן, שלושת היועצים המקורבים ביותר לנשיא מוצאים עצמם עכשיו על ספסל הנאשמים, ואנשים חדשים תופסים מקומם. כך בבית-הלבן, כך גם במחלקת המדינה, במשרד ההגנה וברשת הביון האמריקאית. השינויים הם מהצמרת ועד הדרגים הבינוניים.

יש לכך משמעות חיובית וגם השפעה שלילית. התוצאה החיובית היא, שכאשר המימשל עסוק עם עצמו, הוא מתעסק פחות עם אחרים, ובמובן זה אולי נהנינו פה ושם מן ההפקר. אך התוצאה השלילית היא, שיש כמה

נושאים בשטח הבטחון, אולי מדרגה שניה, שאינם מגיעים לבירור, והצורך שלנו לדאוג להידוק קשרים מתעכב, כי במקרים מסוימים צריך לחכות עד אשר "האבק ירד", כפי שהחבטא הנשיא עצמו, - לראות מהם יחסי הכוחות. היה מקרה בו הרכבנו רשימת מוזמנים לארוחת ערב, ולפני ששלחנו ההזמנות התברר כי אחד המוזמנים המכובדים הושב על ספסל הנאשמים.

השר לקליטת העליה נ. פלד :

לא כדאי היה לתת להם ארוחת-ערב.

השגריר ש. דיניץ :

היה מקרה בו עמד להגיע לארה"ב אדם חשוב מהארץ, אשר עמד לבקר גם בווינגטון, ולקיים פגישה עם מישור, וברגע האחרון ביטלתי את הפגישה הזו, כי חששתי שעד אשר יבוא, האיש הזה יהיה בבית-סוהר. לאחר מכן התברר שכך אכן היה.

מה שקורה ברגע זה באמריקה, עוד לא קרה. בכמה מדינות בדרום אמריקה היינו רגילים לכך, אך לא במדינה כמו אמריקה. זהו שידוד מערכות יסודי חמור, שאת סופו עוד אין רואים. על הכוונת עומד לא רק הנשיא, אלא גם סגן הנשיא. לפי הערכה שלי, הוא יהיה הראשון שכלפיו יוסקו מסקנות. לא אתפלא אם בתקופה הקרובה נעמוד בפני התפטרותו או הדחתו של אגניו, ואז יצטרך הנשיא למנות לו סגן חדש.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס :

האם הנשיא רשאי למנות את סגנו?

השגריר ש. דיניץ :

לא רק רשאי, אלא חייב, ברוב רגיל של שני הבתים בקונגרס. קונולי הוא אחד המועמדים אשר מדובר בהם כיורשים.

שר האוצר פ. ספיר :

האם אין הוא צריך להיות סנטור?

השגריר ש. דיניץ :

לא סנטור ולא חבר בית הנבחרים.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס :

רצוי שיהיה נקי כפיים.

שר החוץ א. אבן :

כמו כל אנשי הנפט מטקסס.

שר הפנים י. בורג :

הרב מימון ז"ל אמר כי בשביל כסף, אפשר למצוא גם

שונא בצע.

השגריר ש. דיניץ :

המענינים ביותר הם החילופים במחלקת המדינה. כבר במסיבת העתונאים הראשונה של קיסינג'ר, וכמעט מעל כל דפי העתונות, התנהל הדיון בשאלה האם זה טוב או לא טוב, שיש שר חוץ יהודי, ויש אומרים שר חוץ עם אקצנט, ויש אומרים שר חוץ אמיגרנט.

ראש הממשלה ג. מאיר:

כל זה נכון.

השגריר ש. דיניץ:

כל זה נכון, אך ההיריינות בכך היא פומבית, ואינה נערכת בכסיות, ויש לכך השלכה על היחסים עם ישראל. ישנה אסכולה אשר אומרת כי היות והוא יהודי, יהיה טוב עבור ישראל, והערבים צריכים להסיק את המסקנה "ולתפטר". לעומת זאת, ישנה אסכולה שניה הטוענת כי קיסינג'ר יצטרך להוכיח שהוא יותר "פרוטסטנטי" מארליכמן. אגב, במשך כל תקופת שירותו של ארליכמן בבית-הלכן, יותר מארבע שנים, איש לא העלה על דעתו שהוא יהודי, אלא היה רשום כאנטי-שמי, ואפילו לא קיבל אליו יהודים. לאחר שנכנס לפרשות האלה, עתונאית אחת גילתה שהסבא שלו היה יהודי, ואביו התנצר או שלא התנצר. על כל פנים, בעיני האמריקאים הוא יהודי. ישנה אסכולה אשר אומרת כי הוא יצטרך להוכיח שהוא ליברלי. הדברים הגיעו לידי כך, שכאשר נסעתי לוועידת ה-זי.א.א ביוסטון-טקסס, מנעתי ברגע האחרון קבלת החלטת האומרת כי קיסינג'ר רע לישראל.

ראש הממשלה ג. מאיר:

טורצ'ינר הכריז על-כך בפומבי.

השגריר ש. דיניץ:

טורצ'ינר הכריז על-כך בפומבי, גם פה וגם שם, ויחד איתו גם הרב נוסבום ואחרים.

שר הבטחון מ. דיין:

הנוסחה היא שישראל אינה יכולה להרשות לעצמה שבארה"ב יהיה שר חוץ עם אקצנט.

השגריר ש. דיניץ:

הם עמדו להכריז על כך קבל עם ועדה. שאלתי אותם אם הם רוצים להכריז ששר החוץ החדש אינו יכול להיות אובייקטיבי. קטעי עתונות שעמדו להתפרסם על-כך כנשק נגדי לטענות הערבים ואחרים שיהיה פרו-ישראלי מדי.

הבאתי את שתי האסכולות הקיימות, ולא אכנס להערכות. כפי שידוע לממשלה, ד"ר קיסנינג'ר היה ונמצא ביחסים טובים מאוד איתנו. הוא נפגש מספר פעמים עם ראש הממשלה, עם שר החוץ ועם השגריר הקודם ובין, ולפחות אני חושב שזהו נכס פוזטיבי. כיצד יפעלו שם כל האלמנטים, זאת עוד נראה.

ועוד שתי נקודות שרציתי להתייחס אליהן, והראשונה משבר האנרגיה: בלי להכנס לפרטים, כי אני מבין שעבי כבר דיבר ועוד ידבר על-כך, אני חייב לומר כי איננו פטורים מלהזהר ולראות זאת לא רק מן הבחינה הכלכלית והמדעית של הנושא, אלא גם מהבחינה הפסיכולוגית-ציבורית שלו. מישו כבר אמר כי ההבדל בין בעיה למשבר אינו בכמות או בנתונים סטטיסטיים, אלא באינטרפרטציה של הנתונים האלה בעיני הקהל, וזהו נושא מרכזי אשר מעסיק את דעת הקהל האמריקאי בצורה שהייתי מדרג אותו כמספר שלוש מבחינת נושאי ההתעניינות, מיד לאחר "ווטרגייט" וספיחיה ולאחר המשבר הכלכלי, האינפלציה הדוהרת והמחסור במוצרים. הסיבה לכך היא שחברות הנפט יודעות לתרגם מחסור זמני או מחסור מדומה

הקיים כבר היום, בצורה שהצרכן ירגיש בכך מיד. הדבר הראשון שקרה הוא, שנסגרו תחנות בנוזין במספר מדינות. בסוף עונת הלימודים נסגרו בדנוור 400 בתי-ספר, בטענה כי אי אפשר לחמם אותם, כי החברות לא סיפקו את הנפט. התחילו לעלות האשמות, כאילו אלה תרגילים של חברות הנפט, כדי להביא למונופולרציה בענף ולשחיקת היצרנים העצמאיים שיש להם מלאי משלהם.

מבחינה פסיכולוגית, זה היכה מיד את הציבור האמריקאי. התחילו לומר ברדיו ובטלוויזיה, כי על הנהגים לנסוע במהירות של 50 מייל לשעה ולא במהירות של 60 מייל לשעה, כדי לחסוך בדלק. המחסור הזה, בין אם הוא אמיתי ובין אם הוא מדומה, היכה את הצרכן.

תופעה אחרת שאנו עדים לה עתה, בהקשר עם משבר האנרגיה, היא הלחץ הערבי, המתבטא גם בצורה של כתבות אשר החלו לזרום בקצב פנטסטי מאותן ארצות שהן ספקיות הנפט. כאשר נאמר לאמריקאים כי הממשל בדרך לאספקת נפט נמצא במזרח התיכון, החלו לצאת כתבים אמריקאים לכווית, לריאד ולאבו-דבי. אפשר היום לשמוע כתב טלוויזיה המשדר מאבו-דבי, מקום שקודם איש בארה"ב לא שמע עליו. חברות הנפט, אשר תמיד היו פעילות בשטח ה"לובינג" האמריקאי המדיני, יוצאות עכשיו בפומבי, ומנסות לפעול. ישנם סימנים ראשונים של יציאה מהפעולה הדיסקרטית במסגרת מחלקת המדינה. הפעולה נעשית עתה גם ישירות וגם בעקיפין. ישירות, על ידי "DIRECT MAIL ADVERTISING" כמו המכתב האישי אשר שלח נשיא חברת הנפט סטנדרט אויל מקליפורניה אוטו מילר, אל 300 אלף בעלי המניות ועובדי החברה, וכדרך של מודעות בעתונים כי ארה"ב סובלת ממחסור בנפט, והגיע הזמן לבחון מחדש את מדיניותה במזרח התיכון. שומעים עתה תכניות רדיו אשר מוקדשות בסופו של דבר למסקנה, כי התקוה היחידה של ארה"ב לטווח ביניים לפחות, היא השענות על הנפט הערבי, וזאת לאחר שמונים אפשרויות הפקה של פחם, געסיפיקציה של הפחם ושימוש בכורים אטומיים. אומרים כי כל אלה הם בבחינת חזון לעתיד, ויש קשיים בביצוע החזון. ואילו הפתרון המידי הוא השענות יתר - ולא מתוך רצון או שמחה, אלא מתוך חוסר ברירה - על הנפט הערבי.

כיצד מטפל בכך השלטון? השלטון בניגוד לכלי התקשורת, עד כה מלבד חריג קטן פה ושם, התייצב בעוצמה ובכח רב נגד מגמה של יצירת תדמית של השענות על הנפט הערבי והענות לסחטנות הערבית. הדבר הודגש גם בדברי הנשיא, ב"message" שלו בענין האנרגיה, ובמסיבת העתונאים אשר קיים, בדברי רוג'רס לפני שפרש, בדברים שאמר ראש בטהראן, ובדברים שאמר קיסנינג'ר לועדת החוץ ובדברים שאמר שולץ לאחרונה. כלומר, בפי כל קברניטי השלטון בארה"ב נשמעת הטענה כי ארה"ב אינה יכולה להרשות לעצמה להכנע לסחטנות ולהיות תלויה ב-50% ממקורות האנרגיה שלה בתחילת שנות השמונים, במקורות חוץ. קיימת מגמה להתייצב לפיתוח מקורות אנרגיה באמריקה, על מנת להקטין את התלות במקורות חוץ, וביניהם אלה שבמזרח התיכון. הסנטור ג'קסון אמר לא מכבר, כי יש בתוך ארה"ב פחם אשר יכול להספיק ל-500 שנה, למטרות אנרגיה. אך כאן נתקלים האמריקאים בקשיים לא רק מבחינת הזמן אלא גם מבחינת הביצוע, ושניים הם העיקריים:

א. הבעיה האקולוגית - בעית איכות הסביבה. באמריקה אין זה רק מדע, אלא גם כמעט תורה של חוגים שלמים אשר מגוייסים לכך. ישנם סנטורים וחברי קונגרס אשר רצו עם הדגל הזה. ישנו גם "לובי" עצום וחזק של שומרי איכות הסביבה, עד כדי הגזמה. זוהי אחת הסיבות העיקריות למצבה של אמריקה היום, אשר פתאום גילתה כי תצרוכת האנרגיה שלה היא כזו, שהתלות במקורות חוץ עלולה לעלות מ-25% היום, ל-40%-50% תוך ארבע חמש שנים.

שר החוץ א. אבן:

לא רק התלות במדינות המזרח התיכון, שהיא כיום

5% בלבד.

השגריר ש. דיניץ:

היום התלות בנפט המזרח-תיכוני היא בין 5% ל-7%.

ומתוכם כ-2.5% בפרט.

הקושי הרב הוא האקולוגי-סביבתי. הקושי השני הוא מה שהם קוראים חוסר הנהגה, והם מסבירים זאת כך: כדי ללכת לתכנית רבתי של שימור אנרגיה, אין די בפיתוח מקורות חדשים אשר דורשים קורבנות גדולים, אלא דרושה גם תכנית רבתי של שימור אנרגיה.

שד החוץ א. אבן:

חסכון באנרגיה.

השגריר ש. דיניץ:

מה שהם קוראים "CONSERVATION". מצד אחד, אין זה פופולרי להלחם בשומרי הסביבה. ומצד שני, יש צורך בחקיקה אשר תאפשר הגבלת גפח המנוע של מכוניות המיוצרות בארה"ב, שמוש במזגן-אוויר אחד במקום שניים והורדת עוצמת התאורה החימום וכו'. כל אלה מתורגמים להורדת רמת החיים, וזהו צעד מאד בלתי פופולרי עבור חברי הקונגרס, כאשר הם צריכים למכור זאת לבוחרים שלהם. זה קשה לא רק מבחינה מדעית, אלא גם מבחינת התרגום לתכנית-רבתי, אשר נועדה להפחית את התלות בגורמי חוץ.

אני ואחרים מצביעים על דוגמה אחרת של גיוס כל המשאבים למטרה מסוימת, כאשר הסנטור קנדי נכנס לשלטון, ארה"ב פיגרה אחר בריה"מ ב-20 שנה בתחום מחקר החלל, הוא הורה לגייס את כל המשאבים למטרה זו, ותוך כמה שנים ערכה ארה"ב ארבעה טיולים לחלל, כאשר בריה"מ לא ערכה אף אחד. על כך יש להם תשובה המתחלקת לשניים: ראשית, מחקר החלל לא דרש קורבנות ישירים מהציבור בשטח

רמת החיים. שנית, הנשיא קנדי יכול היה בהנהגתו להוליך את העם האמריקני לאתגרים גדולים, לא כן הנשיא הנוכחי במצבו עכשיו.

על רקע זה מתעוררת השאלה, מה בעצם מתכוון המימשל האמריקאי לעשות בתקופה הקרובה, ויש לכך קשר להתענינות הגוברת והולכת בנפט הערבי, אך לא רק בנפט הערבי. הייתי רוצה לנסות להסביר את התרשמותי מהשיחות שקיימתי לאחרונה, מה מתכוון ומה לא מתכוון המימשל האמריקאי לעשות. אני מבסס זאת על התרשמות משיחות עם מספר רב של גורמים. מה שנאפיין כל שיחה עם

גורמי המימשל האמריקאי כיום הוא, שאינם יודעים עדיין מה הם רוצים. הם נמצאים יותר בתהליך של גבוש מאשר בתהליך של החלטה ברורה. חוסר הבהירות קיים בכל הדרגים, אם כי בדרגים היותר גבוהים הדברים יותר ברורים, אך פחות מחייבים. זה יכול להיות קשור בחילופי הצמרת, אך יכול להיות שהדברים טרם גובשו אצלם במידה מספקת. בכל אופן את המגמות אפשר להרגיש.

קיימת מגמה להפריד בין משבר האנרגיה לבין הסכסוך במזרח התיכון. זה טוב לא רק לישראל אלא גם לאמריקה, כי אז כח הסחטנות הערבית יורד. כלומר קיימת מגמה להוציא את פייסל ממכלול המדינות הגובלות איתנו. וכך להוציאו גם מהתערבות ישירה בסכסוך. יכול להיות שאין הדבר אפשרי, אך זהו הדבר הרצוי.

דבר שני, כמגמה יותר מאשר כחכנית: קיימת מגמה להינתק ממצב של חוסר פעילות דיפלומטית. ההרגשה היא כי מצב מסויים קיים, אם כי אין כאן קורבנות ואין זו מלחמה חמה, אין הוא מקדם לשום מקום. סטגנציה זו מעוררת ביקורת לא רק עלינו אלא גם על המימשל האמריקאי, של שאינו פעיל. הביקורת אינה רק פנים-אמריקאית, אלא גם חיצונית, מצד צרפת, אנגליה ואולי גם מדינות אחרות. אותה ביקורת, לפי תחזית אמריקאית - ואני שותף לתחזית האמריקאית - תגבר בשל משבר הנפט אשר קודם כל יפגע בשותפים האירופאים של אמריקה, שאין להם מה למכור לערבים. הם ירוצו אל "האת הגדול", ויאמרו שינסה לסחוט משהו מאתנו. זוהי

מגמה, שלפי הערכתי תלך ותגבר. ישנה אולי סיבה נוספת אשר עלולה להגביר את המגמה לפעילות מדינית, והיא הדטנט. בהנחה שגם שדיברתי עליו לא ישנה את התהליך, ואיני מאמין כי התהליך ישתנה, כל החסרונות אשר מניתי הם כאין וכאפס לעומת התמורה הגדולה ביחסי שלושת הגדולים, במגמה להגיע לשלום הנכסף. במידה שבעיות אחרות תפתרנה במזרח הרחוק ובאירופה, באותה מידה תחמקד תשומת הלב כבעיה הבלתי פתורה, והיא בעית המזרח התיכון. מכל המגמות אשר מסתמנות, מתעורר אצל האמריקאים הרצון לעשות פעילות כלשהי, גם אם רבים וטובים אינם מאמינים שהפתרון יתכן, אך המהלכים לקראתו נראים להם חשובים.

אין לי ספק כי הם ירצו להראות לפייסל ולאחרים כי יש התקדמות לקראת פתרון, וזאת מבלי להפעיל לחצים. אחד הדברים שהנשיא אמר הוא, שאחד היתרונות של פתרון במזרח התיכון הוא, שיקל על הלחץ בעניין הנפט. אני חושב שלא תהיה חכמה אמריקאית דוגמת חכמה רוג'רס, כלומר חכמה המתגבשת במסדרונות הבית הלבן או משרד החוץ, המוגשת לנו בבחינת "כזה ראה וקדש".

דבר שני שאיני רואה, הוא התמודדות פומבית עם ישראל, וזאת מתוך ראייה שקולה בקרב גורמי הממשל, כי לא בדרך זו ישיגו שיתוף פעולה צד ישראל. כל פעם שניסו ללכת בדרך זו, השיגו תוצאה הפוכה, ואני חושב כי זה היה הגורם העיקרי אשר מנע תוצאות מוזיקות לנו. איני רואה אפשרות של כפיה, או חכמה בבחינת "כזה ראה וקדש", וגם לא התמודדות פומבית. מה שכן יכול להיות הוא, שלקראת סוף השנה או בתחילת השנה הבאה יהיה ניסיון להגיע להבטחות דיפלומטיות איתנו, באיזו צורה נגבש מחשבה מדינית לקראת משא-ומתן. אלמנט המשא-ומתן נשאר שריר וקיים במחשבה האמריקאית, ולא כמו ב-1969/70, באמצעות שני הגדולים או ארבעת הגדולים, או באמצעות האו"ם או מועצת-הבטחון, אלא באמצעות מגע אמריקאי-ישראלי בליטרלי, באיזו צורה לבצע את הפעולה. עד כאן באשר לצד המדיני.

ברצוני להתייחס גם ליהדות אמריקה. אני יודע כי איני מדבר עם אנשים שאינם מכירים את הדברים. כל אחד מכם התרשם אישית. אך מילה או שתיים על התרשמות אחרונה שלנו. בתקופה האחרונה היינו שומעים דבורים, כאילו

ישנה הסתייגות או התקררות של יהודי אמריקה, מבחינת גיוס המשאבים או תמיכה פוליטית. אני חושב שזוהי קביעה לא נכונה. מה שקיים הוא הגברת האינטימיות, ובתהליך זה של הגברת האינטימיות יש גם יותר התענינות והצגת שאלות. אי אפשר לספק את יהודי ארה"ב בהכרח כלליות ורשמיות. הם מבקרים בארץ יותר ויותר, ויש יותר ויותר הצגת סימני שאלה, מתוך רצון להבין את כל מגוון הדעות וההווה הישראלית על כל רבדיה. מוצאים תופעות של חזרה ללמוד העברית גם באוניברסיטאות לפי דרישת הסטודנטים היהודים, אשר עד כה רעו בשדות זרים של תורות צ'ה גווארה וזכויות הכושים. יותר ויותר חוזרים אל המקורות, יש יותר ויותר התענינות ורצון להדברות עם הקיבוצים, בקרב התנועה הרפורמית וה"אמריקן ג'ואיש קונגרס". יש כאלה אשר פרשו זאת כהעמדת סימני שאלה על עוצמת ההזדהות עם ישראל, ואין זה כך. זה מתבטא גם בהמשך הסיוע הכלכלי בממדים גדלים והולכים כל שנה, ואם מדברים על ירידה בהכנסות המגבית, זוהי ירידה לעומת מה שציפינו וקיוונו, ולא לעומת מה שהיה בשנה שעברה. יש לזכור כי אמריקה עוברת משבר כלכלי לא מבוטל. אך הנכונות וההתעוררות היהודית היא בסימן של עליה ולא בסימן של ירידה. קיימת חזרה אל המקורות והתענינות במקורות היהדות גם בקרב הנוער היהודי באמריקה, וזו נמצאת בשלב של עליה ולא בשלב של ירידה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

תורה רבה. נדמה לי כי יהיה יותר מעשי, אם נשמע את צבי, גם כדי לרענן את זכרוננו, והשיחה תהיה כוללת.

1034. התפתחויות אחרונות בעולם בעניני נפט - המשך דיון

מר צ. דינשטיין:

אני מסופק אם אוכל לעמוד בצו הצימצום, כי הנושא רחב ומקיף. אם אני קורא, וקראתי את הדברים אשר נמסרו על-ידי בפגישה הראשונה, למעשה נתתי בה תאור של משק הדלק העולמי, הרקע לפעילות חברות הדלק העולמיות, משק הדלק העולמי, הרכבו ומרכיביו, והתמורות אשר חלו בו בשנים האחרונות. בשנים האחרונות חלו בו תמורות מפליגות, מבחינת הגידול בצריכה העולמית. מידת ההודקות לדלק היא סימן ההיכר למידת הפיתוח של כל משק. ארה"ב צועדת מבחינה זו במקום הראשון. על 200 מיליון תושביה, היא צורכת למעלה משליש מכמות האנרגיה העולמית, ולמה שקורה בה, יש השפעה מיידית על מערך הדלק העולמי.

סיפרתי על ההתארגנות של משק הדלק העולמי, ואני רוצה להתרשט על ההתארגנות הפנימית של אופ"ק (ארגון המדינות המפיקות נפט). החברות הגדולות איבדו את ההגמוניה שלהן, ובמשך השנים האחרונות קמו וצצו עשרות חברות קטנות אשר פועלות במקביל לשבע החברות הגדולות. תופעה זו גרמה לכך שמשק הדלק לא ירוכז בידים של בודדים. אלא יהיה בהשפעה של מאות רבות של חברות, ביניהן חברות לאומיות של ארצות כמו איטליה, אוסטרליה, אנגליה ועוד, החברה האינדונזית המפיקה נפט, חברת "אנ.א.י.או.סי" וחברות אחרות אשר רצו להנות מן העושר הרב. אני מתכוון גם לחברות שווק, לחברות המחפשות נפט ולחברות אחרות, ולעומתם ניצב הקרטל של מדינות אופ"ק.

כדוגמה לגידול בשיעור הצריכה של אנרגיה אומר, כי מאז מלחמת העולם השנייה, בשלושים השנים האחרונות, צרכה האנושות יותר אנרגיה מאשר בכל שנות קיומה, וההערכה היא שב-15 השנים הבאות תצרוך האנושות יותר אנרגיה מאשר עד היום.

ברור שאנו צריכים לדעת מה שנעשה בארה"ב, וכל מה שהיא פועלת בשטח זה, כי הדברים משפיעים מיד על משק הדלק העולמי. אחד הדברים, אשר היכו בהלם את הציבור האמריקאי, הוא, שזו הפעם הראשונה שקיימת סכנה של תלות אמריקאית במקורות אנרגיה חיצוניים. אם היתה קיימת סכנה כזו ערב מלחמת העולם

השניה, הרי שהוקם משרד מיוחד שתפקידו היה לאגור דלק לשנים רבות. מה שהיכה בהלם את הציבור האמריקאי, הוא העובדה שהם תלויים במקורות דלק חיצוניים, וזאת מבלי שיהיו מוגנים מפני תהפוכות אשר יכולות לקרות בעולם.

למשבר האנרגיה היום יש שני פנים. ישנו המשבר המדיני, הנובע מכך שהדלק נמצא בידיהן של מדינות כודדות, עשירות מאד בדלק. הראשונה ביניהן היא סעודיה, שיש בה למעלה מרבע מעתודות הנפט בעולם, ולכך יש השלכות כלכליות ופוליטיות כאחד.

אפשר לומר מן הבחינה הכלכלית, כי העידן של האנרגיה הזולה הסתיים ולא ישוב עוד. עתונאי צרפתי אשר כתב על-כך אמר בין היתר, כי אפשר לומר: "LA FETIE EST FINI" - חג האנרגיה הזולה, אשר גרם לאמריקה, למערב אירופה וליפן להתפתח על בסיס אנרגיה זולה, הסתיים ולא ישוב עוד. ברור שהמסקנה הכלכלית מכך היא שמחיר האנרגיה (נפט ודלק) עלה ב-18 החודשים האחרונים ב-100%. ישנן הערכות שונות לגבי מה שקרה ממש בימים אלה, אך ב-6-7 החודשים הקרובים יכולה להיות עליה נוספת של 100%. אם היום קונים את הדלק במחיר היקר פי שניים ממחירו לפני שנה וחצי, לפי 3.5 דולר לחבית, הרי שלאחר ההלאמה האחרונה בלוב, היא העמידה את מחירי הדלק על 5 דולר לחבית פלוס 2 דולר להובלה, כלומר 7 דולר לחבית. לא מכבר התכנסו בווינה שרי החוץ של המדינות המתפתחות, והם תובעים עתה להעלות את מחיר החבית ל-6 דולר, זאת לאחר שכבר היום אנו משלמים 3.5 דולר, בעוד שלפני שנה וחצי שילמנו 1.5 דולר. היום, כל חבית אשר עוזבת את לוב, עולה 6 דולר. לוב היא רק הנחשון שבחבורה, והמדינות האחרות, הפחות "פרוגרסיביות", תובעות לעצמן אותו דבר.

אם נבהיר לעצמנו את האספקט הכלכלי, מבחינה זו המשק העולמי שהיה מבוסס על אנרגיה זולה, יצטרך להערך ולהסתגל לאנרגיה יקרה. אחת הדוגמאות הבולטות לשינוי שחל הוא, שבאמריקה מדברים עתה על "CRACH PROGRAM", בחקוה לחסוך בדלק, כי כל המערכת הכלכלית האמריקאית התפתחה על בסיס של שימוש באנרגיה זולה. השאלה היא כיצד תתאים את עצמה למציאות של אנרגיה יקרה.

אביא דוגמא: בניו-יורק בונים עתה את הבנין שיהיה הגבוה בעולם, הוא ה"COMMERCIAL CENTER". לבניין זה מערכת חימום וקירור מרכזית המרוכזת במרתפו. אם יהיה צורך לחמם שתי קומות בלבד בשעות הלילה, הדבר יחייב הסקת הבנין כולו. זוהי אחת הדוגמאות להערכות בעבר, אשר התבססה על בזבוז אנרגיה. עשו חשבון ומצאו, כי אם ארה"ב תצרוך השנה 900 מיליון טון דלק, הרי שמקורותיה-היא תוכל להפיק 600 מיליון טון, ויהיה עליה לייבא עוד 300 מיליון טון. מתוך כמות זו, היא מייבאת 230-240 מיליון טון מוונצואלה, מהאיים הקריביים ומקנדה, ואילו ממחצית הכדור המזרחי היא מייבאת 65-70 מיליון טון, וזאת מניגריה, סעודיה, אירן, נסיכויות המפרץ הפרסי ואינדונזיה. ברור שהתלות במקורות דלק מהמזרח התיכון היא שולית, ואין חשש של הרס חשוק האמריקאי, אך בכל זאת היא צורכת כמות כזו של דלק, וזוהי כמות רצינית.

הנשיא מגדיר זאת כבעיה אך לא כמשבר. מה שחשוב הוא כי מעתה ואילך, כל גידול בתצרוכת הדלק בארה"ב, אפילו אם יתבטא באחוזים מעטים, יחייב הבאת דלק נוסף מחצי הכדור המזרחי, וזוהי המשמעות שיש לתלות במקורות אלה. אך אם מתוך 900 מיליון הטון שאמריקה צורכת, רק 60-70 מיליון הם מהמזרח התיכון, עשו חשבון ומצאו כי לו הקטינו את נפח המנוע של המכוניות האמריקאיות והעמידו אותו על זה שבאירופה, החסכון השנתי בדלק היה מתבטא ב-150 מיליון טון, כלומר ביותר מאשר כמות הדלק המיובאת מחצי הכדור המזרחי. את כל הדברים האלה אני אומר, כדי להבליט את משמעות המשק האמריקאי שהיה בנוי על אי חסכון באנרגיה. ואכן, כאשר מרכיבים היום מנוע חדש, הוא צריך להיות בנוי כך שיהיה מבוסס על חסכון מירבי בדלק.

כאמור, אמריקה הגיעה לצריכה של 900 מיליון טון דלק בשנה, כאשר הדלק אינו מהווה יותר ממחצית מקורות האנרגיה שלה. לאמריקה יש גם אנרגיה גרעינית, אנרגיה המופקת ממים ועוד סוגים שונים של אנרגיה. לנו יש רק מקור אחד של אנרגיה, והוא הדלק. בארה"ב צריכת הדלק לנפש היא 9 טון לשנה, לעומת 3 טון אצלנו. קצב גידול השימוש באנרגיה מתבטא אצלנו ב-12%-13% לשנה.

ברור שכל העולם רוצה לדעת, כיצד ארה"ב עומדת להערך לקראת משבר האנרגיה. לאחר שני חשדורים של הנשיא ניקסון, האחד באפריל וחשני במאי, ולאחר התבטאויותיו בהזדמנויות אחרות, ברור שהאמריקאים הולכים לשלושה הסדרים. יש רצון לראות בתכנית זו, תכנית המחייבת גיוס משאבים כמו תכנית אפולו, יש כאלה האומרים כי אין לחשוות בין חשיבותה של תכנית אפולו להנחתת אדם על הירח, לבין התכנית הזו, של גיוס מקורות אנרגיה למען הבטחת אי תלות של אמריקה בחסדי זרים ובקפריזות שלהם. כפי שאמרתי בפעם הקודמת, משק הדלק העולמי בנוי כמערכת של כלים שלובים. אם מדינה אחת לוקחת פחות מהמאגר העולמי של דלק, נשאר יותר עבור ארצות אחרות. בדרך כלל נהנות מהדלק המדינות הקרובות ביותר אל מקור הדלק. תמיד קיימת התאמה בתוך המערכת הזו, וכל המשק בנוי על "EXCHANGES" ועל "BORDERS". אם מדינה כמו ארה"ב תוריד את צרכיה, ברור שירווח לכל יתר המדינות אשר צורכות אנרגיה.

באשר לארה"ב, התכנית היא בת ארבעה מסלולים, והיא באה לחקן את המדיניות האמריקאית משטח האנרגיה בעבר. הם מנסים לחקן את המשגים שנעשו בעבר בדרך קיצונית, והשאלה הנשאלת היא כיצד אמריקה, למרות הסטטיסטיקה המפותחת כל-כך אצלה, נשארה אפסית לתחזיות שהיו ממש כתובות על הקיר. המצב הוא כזה, שאמריקה נמצאת היום בשלב בו היא מפנה את מירב המשאבים לחיפוש דלק מחוץ לגבולותיה, ומאחר והצליחה כל-כך במזרח התיכון, הערימה מכשולים על חיפוש דלק בארה"ב עצמה. עתה, אחד התהליכים המתבקשים הוא, להחזיר עטרה ליושנה ולחפש דלק הן בים והן ביבשה, בתחומי ארה"ב. קשה להבין כיצד קורה שיום אמריקאי אשר מוצא גז בארה"ב עצמה, מקבל 30-35 סנט לכל מטר מעוקב, ואילו מי שמביא גז מלוב, מקבל מחיר של 70 סנט למטר מעוקב, אשר יגיע ל-2 דולר. ישנן דוגמאות נוספות אשר מוכיחות עד כמה נשללו תמריצים מכאלה שניסו לחפש מקורות אנרגיה בתוך ארה"ב. התחזית היא, שבארה"ב עצמה וביבשת כולה, קיימים מאגרים גדולים ביותר של אנרגיה.

המסלול השני בו מתכוונת ארה"ב לפעול, הוא מציאת תחליפים לדלק. הנשיא עצמו אמר שיקציב 10 מיליארד דולר בשנים הקרובות למחקר ופיתוח, כדי שניתן יהיה להפיק דלק נוזלי מפחם, מפצלי נפט ומאדמות זפת המצויים בארה"ב. מעריכים שכמות הפחם בארה"ב יכולה להספיק ל-500 עד 600 שנים, בעוד שכמות הנפט המצויה בעולם יכולה להספיק רק לכמה עשרות שנים. גם פצלי הנפט ואדמות הזפת יכולים לספק אנרגיה לעוד מספר עשרות שנים. ארה"ב משופעת באלה, והכוונה היא למצוא דרכים להפיקם. הבעיה היתה מחיריהם של תחליפים אלה, אך העלאת מחירי הדלק ל-6-8 דולר לחבית, חושבים כי התכנית היא כלכלית, וניתן יהיה להפיק דלק מהמאגרים העצומים של הפחם.

המסלול השלישי, אולי הקשה ביותר, הוא ההערכות הכלכלית לחסכון באנרגיה, כדי שכלכלת ארה"ב תיבנה בצורה כזו שהדלק לא יהווה בה גורם מרכזי, בגלל היוקר שלו.

המסלול הרביעי הוא שינוי כל תשתית משק הדלק האמריקאי. מדובר על 10-15 שנים של מחדלים חמורים בדאגה לתשתית נכונה של משק הדלק, וזאת אפשר להסביר גם בסיבות האקולוגיות. אין להבין כיצד קרה שאין די בתי זיקוק בארה"ב, כאשר היבוא של ארה"ב מאלסקה הוא לפחות 100 מיליון טון לשנה. מזה ארבע שנים שלא התווסף אף בית זיקוק אחד בחוף המזרחי של ארה"ב.

שר האוצר פ. ספיר:

במה שייך ענין הצינור מאלסקה לאקולוגיה? אני

מבין שגם מדובר בנוף.

שר החוץ א. אבן:

בעקבות זאת הטמפרטורה עולה והקרחונים נמסים.

מר צ. דינשטיין :

ישנו שם גם ענין של פגיעה בבעלי החיים שבאזור. כאשר לדברים שאמר השגריר דיניץ, על סגירת 400 בתי-ספר, הרי הדבר קרה לא משום שחסר דלק, אלא משום שלא היה כושר זיקוק מספיק לבתי-הזיקוק בארה"ב. אחד הדברים הבלתי מובנים הוא, כיצד לא נתנו לבנות אף בית זיקוק אחד בחוף המזרחי של ארה"ב. אם היום ארה"ב צורכת בערך שליש מצריכת האנרגיה בעולם, כושר הזיקוק שלה מספיק רק לזיקוק 29%-30% מהכמות, ומספיקים 3% החסרים לה, כדי ליצור את המחסור שיביא לסגירת בתי-ספר. זאת פשוט משום שאין תשתית למשק הדלק, כפי שהיתה צריכה להיות.

למעשה תקף הנשיא בשני השדרים שלו את כל ארבעת הנושאים האלה. הוא הסביר כי ארה"ב תערך בארבעת המסלולים האלה, כדי לתקן מצב של הזנחה במשך 15 שנים. ברור כי במידה וארה"ב תערך ותמצא את דרכה, יוכל לעולם כולו.

רציתי להתייחס לשני נושאים נוספים, הראשון הוא הנושא הפיננסי. המציאות היא, שבסך רב כזורם למדינות אחדות, ולכך קוראים אותה בשם פצצת המימן הפיננסית, או פצצת המימן הממונית. כמה כלכלנים מהלכים אימים, מה יקרה אם סעודיה תקבל עשרות מיליארדי דולרים לשנה, וכיצד ארה"ב ואירופה יכולות לפעול בענין זה. כאשר לחלק הפיננסי, ברור כי דלק יהיה יקר, ואם לא יעלה מחירו ב-100%, וודאי יעלה לפחות ב-88%. הוא יכול לעלות גם ב-120%. ברור כי במשא ומתן זה, ידן של מדינות ערב על העליונה. יש להן טענה כבדה, שיש חלוקה בלתי צודקת במחירים. אם חבית דלק עולה 3 דולר, הרי שהאזרח במערב אירופה, באמריקה או ביפן, משלם עבורה 35 דולר, עם המיסים השונים. המדינות בעלות הנפט טוענות כי גם הן רוצות בחברת רווחה, והן זקוקות לכך לא פחות מהמדינות העשירות.

ההכנסה הממוצעת לנפש בהן היא 250 דולר לשנה, בעוד שבארזה"ב היא 3000 דולר. לכן, הן טוענות, מגיע להן יותר, וכך גם הצליחו לקבל מחירים גבוהים יותר, ונראה כי תוכלנה להמשיך בכך.

בעדות שנמסרה לוועדת הסנאט, אשר בודקת את העניין

ע"י שר המסחר והתעשייה, נאמר, כי אם ההערכה היא שב-1980 תוציא ארה"ב סכום של 17 מיליארד דולר על יבוא דלק, הרי שתקבל בצורה זו או אחרת 13 מיליארד בחזרה, בין אם על-ידי רווחים של חברות כמו "ארמקו" ובין אם באמצעות כושר הקניה של המדינות אשר תקבלנה את כספי הנפט. לפי החישובים הקיימים, מקבלת סעודיה 100 מיליון דולר ליום, ויש מי שעושה חשבון כמה חברות אמריקאיות תוכל לקנות בכסף זה. לא מזמן התפרסם מאמר של שר האוצר האירני, תחת הכותרת "THE FICTION FAIR PLAY", בו הוא טוען כי מהלכים אימים על העולם, בתחזיות לגבי גודל הסכומים שתקבלנה המדינות המשופעות בנפט, בעוד שבספים אלה נחוצים להן לשם פיתוחן, אם אותן מדינות המקבלות את הכספים האלה, תחלקנה אותם עם המדינות השכנות להן, הדבר יתרום להעלאת רמת החיים בהן, ואז אפילו כל המיליארדים האלה לא ימוטטו את המערכת העולמית.

יש פנים לכל הצדדים. מבחינת המצב הכספי בעולם,

בהערכה כי במשברים האחרונים שיחקו הערכים משחק מכריע, יש הגזמה רבה, אפילו אם מתחשבים ברזובות הכספיות של לוב ושל סעודיה. אירן מבקשת מאתנו קרדיטים ושיעורי ריבית גבוהים, על הכסף שהיא מקבלת מאתנו.

השגריר דיניץ נגע במשבר הנפט ובבעיה היהודית.

אמריקה הרשמית, וכך גם עתונים רציניים המנתחים את המצב, ודו"חות של מפגשים בין חברות הנפט לבין עצמן, מגיעים למסקנה שזוהי התפתחות טבעית לאור מצב הדברים, ושהסכסוך הערבי-ישראלי אינו נוגע לכך. סנאטור אחד אף אמר, כי אילמלא הסכסוך הישראלי-ערבי, הדברים היו מתרחשים גם כן, אלא מה? הסכסוך הישראלי-ערבי משמש עלה תאנה (FIG LEAVE) למי שנוח לו לתרץ בכך את המשבר הזה. על כל פנים, בניית רציני של העניין, מרבית אלה אשר שוקלים אותו מגיעים למסקנה שאין לכך קשר עם

המשבר, והראיה - מדינות הנפט שאין להן קשר עם הסכסוך, אינן יותר נדיבות. דוגמה טובה לכך היא נורווגיה, אשר בשטחה הצפוני מצאו דלק, היא אולי המדינה המחמירה ביותר, ומישהו הגדירם "THE BLUE-EYED ARABS". אני יכול להקריא לפניכם קטע ממאמר אשר פורסם באמריקה:

"THE ARABS NO DOUBT ARE THOU CUSTOMERS TO DEAL WITH' AS ARE THE NORWEGIANS, THE ECUADORIANS, THE ALASKANS AND ALMOST ANYBODY ELSE WHO SITS ON OIL. THERE MAY BE SERIOUS TROUBLES AHEAD IF THE ARABS DECIDE TO FORESAKE THEIR DEVELOPMENT PLANS AND SIT ON THE OIL INSTEAD. BUT THE IDEA THAT TO CRUSH ISRAEL THEY WOULD IGNORE THEIR ECONOMIC INTERESTS, OR WOULD TURN CHARITABLE IF ISRAEL WERE SACRIFICED, STRIKES US AS A VIEW TINED WITH THE ROMANTICISM WHICH HAS SO OFTEN FOGGED THE WESTERN VIEW OF THE MIDDLE EAST".

מבחינה זו הייתי אומר שהסכסוך הישראלי אולי מחמיר את המצב, כי משתמשים בו כתירוץ, אך לגופו של ענין, גם הצרפתים שכביכול הקריבו את ישראל על מולך אינטרס הנפט שלהם, היו הראשונים אשר סבלו מהחימה והלאמה של החברות באלג'יר, וכך קרה להם גם בעירק.

היום מינה הנשיא ניקסון את שר הנפט בארה"ב, את קולונל לאב מקולורדו. אותו קולונל לאב כתב:

"THE COUNTRY IS GOING TO HAVE TO SLOW DOWN THE RATE AT WHICH ITS OIL WITHOUT CONSUMPTION IS GROWING. WE CANNOT GO ON USING VASTLY MORE OIL EACH YEAR WHOSE PURPOSES COMING INTO AN UNHEALTHY AND PERILOUS DEPENDENCE UPON GOVERNMENTS PROTECTING ISRAEL, BUT". ARE VERY DIFFERENT FROM OURS. IT IS NOT A QUESTION OF OF PROTECTING OURSELVES

באשר לנו, משק הדלק של ישראל גדל ב-13%-12% לשנה. עד חודש ספטמבר צרכנו במשך השנה הזו כמות של 7.8 מיליון טון דלק. ב-1974 צופים כי נצטרך להגדיל את המלאי לאור הגידול בצריכה, ונצרוך כ-8.9 מיליון טון. ב-1975 נצרוך למעלה מ-10 מיליון טון. קצב הגידול הוא מהיר, וכפי שאמרתי הדלק הוא עבורנו המקור היחיד לאנרגיה. אם יש נושא אשר צריך להדיר שינה מעינינו, זוהי התלות המוחלטת במקור אספקה אחד. מסיני אנו מקבלים כ-5 מיליון טון, אשר כולו מתאים לצריכה. אם בשנה הבאה נצרוך כ-9 מיליון טון דלק, צריך יהיה לייבא עוד 4 מיליון טון. אנו מבקשים מפרס כי תאפשר לנו לקבל 4.25 מיליון טון דלק, אך טרם נענינו. המצב הוא כזה, שבעולם נאבקים ונלחמים על כל 100 אלף טון. אם סך-כל הדלק אשר יעמוד בשנה הבאה לרשות פרס הוא 900 מיליון טון, והיא רוצה לנהל משא-ומתן עם הגרמנים, עם היפנים ועם מדינות אחרות, הדבר מכביד עלינו. אנו מקיימים מגע מחמיד עם פרס, על מנת שתמכור לנו למעלה מרבע מכמות הדלק אשר שייכת לחברה הלאומית שלה, כי כל יתר הדלק המופק בפרס שייך לחברות הדלק הגדולות.

אנו מנסים לגוון את מקורות האספקה של הדלק, אך אם עלינו להביאו מחוץ למזרח הקרוב, המחירים שעלינו לשלם עבורו הם עצומים. כדי לקבל דלק ממקור אחר, מה שעלה לנו פעם 150 מיליון דולר, עולה לנו היום 300 מיליון דולר, על כל 8 מיליון טון, שהם 60 מיליון חביות, לפי הפרש של 4 דולר לחבית. צריך גם להביא בחשבון את הצינור אשר יעביר ב-1973 סכום של 30 מיליון טון. כל הדלק אשר מוזרם בו, הוא מהמקור הפרסי. כאן הצלחנו להכנס לשוק הדלק של החברות הגדולות, ולא רק באמצעות אנ.א.י.או. סי. המצב בחודשים האחרונים הוא כזה, שגם חברות הדלק הגדולות עומדות איתנו בקשר, כי היתרון הכלכלי של שימוש בצינור הוא גדול. כל אחד יוכל לעשות את החשבון, כדי להיווכח שלא כל הדלק שאנו מעבירים באמצעות הצינור, הוא של החברה הפרסית. יש לנו הסדר של 44 מיליון טון דלק שאנו יכולים להעביר באמצעות הצינור, ו-36 מיליון מתוכם מיועדים לגורמים אחרים.

אך הסיכון הגדול עבורנו נובע מכך, שכל הדלק הזה מגיע ממקור אחד. אם באמריקה קצב הגידול בצריכה הוא 4.6 אחוזים לשנה, הרי שאצלנו הוא מגיע ל-12%-13%. כאחד הגורמים לכך אביא את הדוגמה הבאה: אם במחצית הראשונה של שנת 1973 עלו על כבישי הארץ 25 אלף מכוניות חדשות (השר פ. ספיר: זה הכרחי, בלי זה אי אפשר לחיות), וזאת כאשר בשנת 1961 הגיע צי הרכב בישראל ל-10 אלפים, הרי שבששת החודשים האחרונים התווספו פי אחד וחצי יותר מכוניות מכל מה שהיה לנו ב-1961.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

אלה ברובן מכוניות עם מנוע אירופי.

מר צ. דינשטיין:

צריכת הדלק אצלנו עולה ב-13% לשנה. קצב הגידול עולה, החלות במקורות חיצוניים קיימת. הבעיה היא שאנו מנסים בכל כוחנו למצוא מקורות נפט נוספים.

מלאים בארץ: אנו צריכים להעריך עם תכנית לשעת חירום, אך על-כך אני פוסח עתה, אלא אם יוחלט לקיים דיון. כאשר לחיפושי נפט בארץ, לפי חוות דעת הגיאולוגים, המקום המבטיח ביותר הוא החלק הדרומי של חצי האי סיני, בו יכולות להתגלות כמויות עצומות, ואני מדבר עתה על סביבות א-טור. באזור זה נערכים לקראת קידוח יבשתי בעוד חודש עד חודש וחצי. ברור שמה שאנו עשויים למצוא שם, חצי עד מיליון טון, יקל עלינו בהרבה, כי הכמות הזו מכבידה עלינו ביחסינו עם הפרסים, אשר מכירים בתלות הגדולה שלנו בהם. האזור השני המבטיח הוא בחלק הים-תיכוני של הרצועה, מול אל-עריש, אך אזור זה נמצא אצלנו בעדיפות שניה.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

זה יכול להכתיב מפה חדשה במזרח.

מר צ. דינשטיין :

אם הגאולוגים מעריכים את הסיכויים למצוא נפט בסיני, ביחס של אחד לשלוש, הרי בחוץ הקו הירוק הם מעריכים את הסיכויים ביחס של אחד ל-15.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

בארץ הבחירה.

מר צ. דינשטיין :

אני מקווה שנכנס לקידוחים בדרום סיני בעוד חודש וחצי. השר גבתי קיבל דו"ח ממנו מסתבר כי יש צורך לפחות בשנה לצורך קידוחים, לא למטרת חיפושים אלא למטרת לימודים.

שר החוץ א. אבן :

הקדוש-ברוך-הוא הקפיד שבארץ-ישראל לא יהיה נפט.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

כדי למנוע דמורליזציה.

מר צ. דינשטיין :

גם בפרס יש שטח גדול משטחה של ישראל, בו לא

מצאו נפט.

בסיני נערוך את ההכנות לקידוחים ברצועת האדמה שסימנו הגיאולוגים, אך גם זוהי תכנית לטווח של 4-5 שנים.

תחום נוסף הוא המגעים הנערכים עם כל חברות הדלק. במקרה של שיבושים עם פרס, אני מעריך שנוכל להשיג את הדלק, אם כי יעלה לנו הון תועפות. רשת של קשרים קיימת בינינו לבין כל חברות הדלק, גילויי סימפטיה בעל-פה אנו מקבלים, אך נפט אין. זוהי עובדה שאנו חייבים להביאה בחשבון, לאור החלות שלנו בגורם מספק אחד.

שר האוצר פ. ספיר :

התחלת להתייחס מקודם ל"פצצת המימן" של הדולרים.

צריך להביא פעם לממשלה דו"ח על השותפויות שיש לנו עם חברות שונות בעולם.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס :

האם הן מכניסות כסף?

מר צ. דינשטיין :

בינתיים זה גורם רק להוצאת כסף. פרט לקשרים שלנו עם האירנים ועם החברות המובילות נפט באמצעות הצינור, ופרט לאפשרויות למצוא נפט בישראל ובשטחים, - ישנה החברה הלאומית לנפט אשר מנסה לקבל קונצסיות מחוץ למדינה, בעיקר באפריקה ומשהו לא גדול גם בים הצפוני. אך זוהי קריעת ים-סוף. בשטח זה אנו מוקצים מחמת מיאוס בעולם, ואיננו נחשבים כאמינים. איש אינו רוצה לתת לנו את השירות הזה. המצב כה חמור, שאנו עלולים להפסיד גם את מה שיש לנו היום. כל אחד בעולם יודע כי הנפט הוא הקלף הערבי החזק, ואם יודע כי יש לו קשרים אתנו, לא יקבל נפט מהערבים. למרות זאת, אנו נמצאים עתה בגאנה באמצע קידוח עמוק, בגאבון קיבלנו זכיונות, וגם באתיופיה אנו פועלים. גם בים הצפוני קיבלנו זכיונות, אך מישחו מחברת סנטה-פה, הידוע כאנטישמי, שזעזע על-כך, והוא מאיים עתה על חברת "סיגנל" אשר הכניסה אותנו לשם, כי אם לא נוצא משם, תוציא את העניין למשפט. נכנסנו לשם בהחבא, ולמעשה כמעט בהונאה. חברת סנטה-פה מאיימת על "סיגנל" כי תחבע ממנה פיצויים בגובה מיליון דולר עבור המעשה שעשתה.

בים הצפוני מצאו דלק, שמעריכים את כמותו הכללית ב-5-7 מיליון טון לשנה. לנו יש בכך 5%. עצם השותפויות האלה מכניסות אותנו ל"BIG LEAGUE", אם כי בהחבא. רצינו כי בשמנו יופיע קלוד בשותפות בים הצפוני, אך אחד הגורמים לא רצה בנציג שיהיה לא רק ישראלי, אלא אף מי שמוכר כציוני, ולכן לא קיבלו אותו. בגאבון לא התחלנו בקידוחים, אך יש לנו שם שטחים מבטיחים. בחבש יש נתונים מעודדים לגבי קידוח שני. בגאנה אנו נמצאים עתה באמצע קידוח. אחת ההצעות היא שמישהו יקח זאת מאתנו, ויבטיח לנו את הדלק. יש עוד תכניות אשר תובאנה לממשלה, לאחר שתלובנה.

1035. דיון על סקירות שר החוץ, השגריר בושינגטון וסגן שר האוצר

שר הבריאות ו. שם-טוב:

כמה שאלות, אך קודם הערות בעקבות דברי שר החוץ.
אני חושב שרצוי שהממשלה תקיים דיון בישיבה הבאה, לקראת הופעתנו בעצרת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שר החוץ אמר זאת.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני בהחלט סבור שישאל אינה צריכה להזדרז להכיר
במשטר החדש בצ'ילה, ובוודאי אינה צריכה להיות בין הראשונות שתכרנה בו. קודם
היה בצ'ילה משטר דמוקרטי, אשר הגיע לשלטון בדרך דמוקרטית. בעוד שנה צריכות היו
להתקיים שם בחירות.

ראש הממשלה ג. מאיר:

כמה שנים קיים משטר דמוקרטי בצ'ילה?

שר החוץ א. אבן:

יש להם מסורת של 150 שנים רצופות, של בחירות.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

בארבעים השנים האחרונות לא התערב שם הצבא

בפוליטיקה.

בעקבות ועידת אלג'יר וניתוק היחסים מצד קובה, וזאת בצירוף לכמה ניתוקי יחסים מקודם, אני מודאג קצת מהצהרתו של נשיא ניגריה, לאחר שחזר מאלג'יר. לדעתי אמר כמה משפטים מעוררי דאגה. ניגריה היא אחת המדינות העשירות באפריקה, ואין היא זקוקה לכסף של קדאפי, לכן אני מתפלא שמצא לנחוץ לומר זאת.

הייתי מבקש מהשגריר בווינגטון לומר לי אם יהיה זה נכון, אם אסיק מסקנה מדבריו, שחלה תמורה בגישת הממשל, שבעצם שום דבר לא השתנה במזרח התיכון ושום דבר אינו בוער, והזמן יעשה את שלו. האם חלה תמורה בסולם העדיפויות של הממשל לגבי הצורך ליזום צעדים בנוגע למשבר במזרח התיכון? היו בעתונות הישראלית ידיעות כאילו הנשיא ניקסון מתכוון לשלוח למזרח התיכון שליח מיוחד. אמרו שיהיה זה קונולי ואמרו שיהיה זה סיסקו. האם יש בכך ממש?

ראש הממשלה ג. מאיר:

הוא יחכה עד אשר יגיעו העתונאים כאן להסכם

ביניהם.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

האם יש חדש בנוגע לעסקת הפנטומים בין סעודיה לארה"ב? הדבר ירד מהעתונות האמריקאית, ואנו שומעים עתה כי הצרפתים ימכרו מירו"ים לסעודים. מה חדש בענין זה?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כמה הערות קצרות: ב-1965/66 אשכול, עליו השלום, ערך הסכם עם ג'ונסון על הקמת תחנה להתפלת מים, שצריכה היתה להיות הראשונה מסוגה, על בסיס שימוש באנרגיה אטומית. אז הבטיחו האמריקאים להקציב למטרה זו 30 מיליון דולר, ואנו היינו צריכים להקציב את חלקנו. זה היה בשעה שבעית המים היתה הבעיה הבוערת ביותר אצלנו. עכשיו נאמר כי גם הם מצטננים, ואם לא יהיה דלק, אי אפשר יהיה לאשר את התכנית. מה שצריך לענין אותו הוא, שהאנרגיה האטומית תשמש תחליף לדלק. היתה הרגשה כי התלהבותנו הצטננה, וכאשר שאלנו בענין זה אמרו, מדוע אנו צריכים להיות הראשונים, נראה כיצד תתפתח התכנית בארה"ב, ואחר-כך נחליט. בינתיים עברו מספר שנים, ושצענו מדינשטיין כי חלק מהאנרגיה בה משתמשים בארה"ב היא אטומית. יכול להיות שאנו צריכים לנסות להכנס לתחום זה, כדי לא להיות תלויים רק במדינות הנפט. ישנן הבטחות והתחייבויות של הממשל האמריקאי, ואפשר אולי עתה לתבוע את ביצועה של התכנית הזו, שאז היתה כל-כך אקטואלית. עד כמה שאני שומע מאלה הקרובים לנושא, יש טענות שלא עשינו מספיק בענין חיפוש נפט בשטחנו, משני צידי הקו. אומרים כי לו היתה תכנית מעובדת עם סכומים ראשונים לחמש שנים, לו היינו מקציבים 5 מיליון לתכנית כזו ---

השר י. ש. שפירא:

מי סיפר לך זאת?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

"חוגים מירושלים", והדברים גם נכתבו, אומרים בין היתר, כי ענין הפיצול בין הכוחות העוסקים בחיפושי נפט, מביא לכך שאין אצלנו קידוחים רציניים, ומשום כך אין מגייסים מספיק אמצעים בחו"ל.

השאלה שלי היא, מהן התכניות לחיפושי נפט אצלנו?

אני רוצה לשאול את שר החוץ, מהי התגובה בארה"ב בענין הטיל "סטרה". היות ושמענו כי לאמריקה יש טיל שיש בו תשובה ל"סטרה", וטרם קיבלנו אותו, האם נעשה מה שאפשר כדי להשיגו? האם נעשה הכל גם כדי להשיג תגובה אמריקאית על המקרה?

באשר לוועידת הבלתי מזדהות, הענין מקיף מדי פעם בפעם יותר מדינות, ביניהן כאלה שהיו פרו ציוניות, כמו ארגנטינה, פרו ופנמה. האם אנו עושים מספיק כדי לענין את המדינות האלה בדעתנו? האם אנו אומרים להן כי התפקיד היחיד של המדינות הבלתי מזדהות הוא להפגין עמדה אנטי ישראלית? ההזדהות היחידה שהם מפגינים, היא להלחם נגד "האימפריליזם הישראלי". האם איננו צריכים ללכת כמטיפים ציוניים ממדינה למדינה, ולעוררן לבעיה זו?

בקשר לסעיף הפלשתינאי בוועידת ניקסון-ברז'נייב, האם ירדן מיחתה נגד סעיף זה, המכוון בחלקו נגדה?

ולבסוף, תגובתנו לגבי המהפיכה בצ'ילה: אני מסכים שלא צריכים אנו להיות הראשונים להכיר במשטר, מאידך גיסא יתכן כי היינו צריכים להיות קצת ברזרווה כאשר לגינוי ולהתקפות נגד המהפיכה, כאשר מהפיכה זו עומדת להצליח. איני יודע אם מפלגת העבודה שלחה כבר את מחאתה. אם לא, רצוי שלא תכנס לקונפליקט במקום שיש לנו בני ברית. יש לנו כל-כך מעט בני ברית, שאיננו צריכים לדחות קיום יחסים עם אף אחד מהם. ידידות היא דבר המתפתח, אם יש עם מי.

שר המשטרה ש. הלל:

אני רוצה לשאול שאלה אחת, בהתעקב עם כך שדינשטיין אמר, כי על מאגר הדלק של ישראל ירצה לדבר בנפרד. השאלה היא, מהי הרזרווה הקיימת בישראל, אם מתחשבים בצינור, בקידוחים הנעשים בארץ ובכל יתר

הגורמים, וכמה זמן נחוץ כדי להגדיל את הרזרווה שיש לנו, על מנת שחסיפס לתקופה של שנה.

השגריר ש. דיניץ :

כאשר לשאלתו של השד שם-טוב, אם נכון יהיה להסיק על שינוי בגישת ארה"ב בכללה, לעומת הגישה הקודמת, ששום דבר אינו בוער, איני חושב שזנחו אי-פעם את הגישה שרצוי, מוטב וצריך להתקדם לפתרון, עד כמה שאני בקי במדיניות האמריקאית מאז מלחמת ששת הימים. עובדה היא שהציעו הצעות שוליות, ועובדה היא שתוף שיתוף פעולה עבדנו על יישום חכניות למשא-ומתן, אשר נתקעו בגלל העמדה הקשוחה, אשר הלכה והתקשה עוד יותר, אצל סאדאת, עד אשר היתנה את פתיחת המשא-ומתן בהחייבות לנסיגה כוללת. כך שבמידה ונוצר קפאון, הוא לא היה אצל האמריקאים, והיה ברור להם כי זוהי תולדה של המדיניות המצרית. נכון שהיו תקופות בהן הטיפול בנושא היה יותר אינטנסיבי, בפרט בחקופה בה התעצמה הנוכחות הסובייטית במצרים, והיה חשש מצידה של ארה"ב מפני עימות גלובאלי. אך כאשר הדגש הזה ירד, ירד גם המתח ושככה ההתענינות בנושא.

מה שאמרתי הוא, כי בגלל משבר הנפט, הטיפול וההתענינות בנושא גדלים, ויגבר הרצון האמריקאי לראות פעולה דיפלומטית במסגרת משא-ומתן. אך איני יכול להגדיר זאת כחקופה בה ההתענינות בנושא עברה. הדברים אינם חדשים אלא הדרגתיים.

לגבי השליח המיוחד קונולי, אפשר לומר כי בעצם הוא בא רק בתפקיד חצי רשמי. למעשה התפטר מתפקידו בבית-הלכן. הוא מעצב עתה כעורך-דין פרטי, אך מייצג בין השאר חברות נפט גדולות וחברות תעשיות, חלקן מהמזרח התיכון, והוא מעצב כיועץ שלא בשכר לנשיא. חשוב להכיר את הקונטקסט בו ניתנה תשובת הנשיא בקשר לנסיעתו של קונולי. הנשיא נשאל במסיבת העתונאים, האם נכונה השמועה כי דיבר עם אגניו באותו יום, והוא נתן תשובה חיובית. אחר-כך

נשאל: האם נכון שמיד לאחר השיחה הזו דיברת עם קונולי, ועל-כך השיב: לא ראיתי את קונולי היום או בימים האחרונים, אך הוא עומד לנסוע לבריה"מ ולכמה מדינות במזרח התיכון, וקודם לכן אראה אותו. ההערכה שלנו היא, שקונולי נוסע בעיני עבודתו, כמייצג את חברות הנפט וחברות כלכליות שונות במזרח התיכון. יש להניח שבאותה הזדמנות יאמר לו הנשיא, כי כאשר ייפגש עם פייסל או עם ימני, ימסור להם כי ארה"ב היא בעד פתרון של שלום. אך בכך אין לדאות גילוי של יוזמה מצד ארה"ב.

בענין עסקת הפנטומים הסעודית, שני דברים קרו בימים האחרונים: מצד אחד קיבלנו תשובת ארה"ב לפניות הרשמיות שלנו, לאחר ששקלה את התגובות שלנו, שאנו נגד שליחת הפנטומים לאזור. ארה"ב השיבה לנו כי הגיעה למסקנה כי אינה יכולה להסתלק מההצעה שהציעה לסעודיה, לרכוש את הפנטומים. אך כנראה שסעודיה החליטה בשלב זה לא לקנות את הפנטומים, וישנן שמועות שכנראה חתמה על עסקה עם הצרפתים לאספקת מירוצים. הוכחה לכך יכולה לשמש העובדה כי שר החוץ הצרפתי ביקר שם. יכול להיות גם שיקנו את שני הדברים.

באשר לתוכנית להחפלת מים, לפני למעלה משנה חתמנו על הסכם בראשי תיבות עם ממשלת ארה"ב על מחקר משותף בנושא זה, לפיו ארה"ב היתה צריכה לתת לנו במשך שש שנים סכום של 16 מיליון דולר למטרה זו, ואנו היינו צריכים לתת סכום מקביל. התכנית הוקפאה, כמו כל התכניות האמריקאיות עם יתר הארצות בעולם, וזאת לרגל הקיצוצים במחקרים האמריקאים. לאחרונה העליתי את הנושא בדרגים גבוהים, לאחר שהטיפול בדרגים האדמיניסטרטיביים לא נתן תוצאות. הנושא אינו רדום, ואני מקווה שנצליח להביא להגשמתו.

באשר לתגובה האמריקאית לטילי ה"סטרלה", אוכל לדבר רק על הצד הציבורי והמדיני, אך לא על הצד הצבאי. עד כמה שאני מבין, אנשי הבטחון לומדים את הנושא כאן מבחינתנו. מבחינה דיפלומטית, העליתי את הנושא אצל ראש ואצל קיסינג'ר בשיחתי האחרונה איתו. האמריקאים רואים את הנושא בחומרה רבה. בקשנו מהם קודם כל, שיפעלו במסגרת ה-א.י.ק.או, כדי שהנושא יועלה על סדר היום; ב. לברר את הנושא עם בעלי הדבר, עם הרוסים. זה היה לפני שישה ימים, ועד כמה

שידוע לנו אין עדיין תשובה.

לגבי הצד העתונאי, נתנו תפוצה לתגובות של חברי הממשלה ולמסיבת העתונאים של שר החוץ ושל שר הבטחון. הוצאנו את נייר הרקע המקובל. בענין זה היו כמה התבטאויות חריפות בעתונות האמריקאית, אשר הצביעו על הסלמה בלוחמה, אך לא היתה תגובה שיש בה תהודה רבתי לנושא. הייתי אומר כי היו תגובות, אך לא כפי שהן קיימות במקרים פחות חמורים בהם נעשית פעולה מצידנו, אך לכך יש סיבות.

לגבי מחאת ירדן על הסעיף הפלשטינאי, רשמית לא ידוע לנו על-כך, אך מתוך שיחות ידוע לי שירדן הסתכלה על-כך בעין לא יפה, והעבירה הסתייגותה בנושא זה לארה"ב.

ראש הממשלה ג. מאיר:

גבתי, אולי תמסור הסבר על ההתקדמות בענין הכור

האטומי לחשמל?

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

הנושא הובא לממשלה. הכנו את כל החומר הדרוש, כדי להזמין את הכור האטומי לחשמל, בהנחה שאחרי ביצוע התכנית אשר הבאנו לאישור הממשלה, אפשר יהיה להכפיל את כח הייצור שלנו במתקנים קונוונציונליים. אני חושב כי בזמן הקרוב ביותר יובאו כל המימצאים, והממשלה תצטרך להחליט אם להוציא מכרז מיד או לחכות. כאשר היה דיון על-כך לפני כמה חודשים, לא היינו במצב של עלית מחירי הדלק כמו היום, ואז עשו חשבון שהכדאיות מתחילה להיות קיימת כאשר מחיר הדלק הוא 25 דולר לטון. היום אנו עומדים כבר במחיר של 17 דולר לטון, ועד שהכור יהיה מוכן, נגיע למחיר של 27 דולר לטון. היום אין עוד פקפוקים לגבי הכדאיות. אני יכול להוסיף ולומר כי התור בהזמנת הכורים האלה היום, יותר גדול

מאשר לפני שנה. נביא את התכנית תוך חורש-חורשיים, והחומר יהיה מוכן למכרו.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

זאת אומרת שיש להזדרז.

ראש הממשלה ג. מאיר:

דומני כי היתה טעות בדברי חשד וורהפטיג. עד כמה שידוע לי, לא היה הסכם בענין התפלת מים.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

בקשר לאמריקאים, זה היה דבר אחר לגמרי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

קם ג'ונסון במכון וייצמן והודיע מה שהודיע, ושמתנו: דבר גדול נפל. אך החבר כי הדבר נפל משתי סיבות: א. כי לא היה לג'ונסון כיסוי לדברים שאמר; ב. כל המומחים בעולם אמרו לנו לא לרוץ ראשונים, אלא לתת לגדולים מאתנו לשבור את הראש. דומני כי המומחים אינם מצטערים על שנכנסנו לדבר זה.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

התכנית היתה קשורה אז רק בהתפלת מים ובהקמת מתקן פרללי בקליפורניה. האמריקאים התקדמו מהר מאתנו, והגיעו למסקנה שכל החישובים היו מוטעים, והמים יהיו יותר יקרים מאשר היו קודם. על כן ביטלו את התכנית שלהם, ובאופן אוטומטי התבטלה גם התכנית שלנו.

שר האוצר פ. ספיר:

באשר לתכנית להקמת תחנת חשמל גרעינית, יש מומחים שהם היועצים שלנו במשך שתי עשרות שנים. אחד מהם, מומחה גדול בארה"ב, מזהיר אותנו מפני כניסה לענין, אולי משום שהמחירים כה גבוהים. הוא מציע לנו לא להכנס לנושא תחנת הכח הגרעינית לחשמל עוד בעשור זה. ישנו חישוב, מתי כדאי למדינה להכנס לכך, וזאת בהתאם לכמויות האנרגיה שהיא צורכת. חישובי הכדאיות מתבססים על עשרות אלפי מגוונים.

באשר לקידוחי נפט, עד היום קדחנו בארץ 150 קידוחי נפט. עד היום הוציאו "בלפר קונטיננטל" ועוד כמה חברות, סכום של 300 מיליון לירות בכספים שוטפים. קרה לנו נס שמיד בהתחלה מצאנו נפט, אך לאחר מכן התברר כי זו היתה כמות מועטה.

שר החוץ א. אבן:

עוד האנגלים מצאו אותו.

שר האוצר פ. ספיר:

את הכמות שהפקנו, 2.5 מיליון טון, צרכנו, ונשארו עוד 30 אלף טון לשנה, שאני מפקפק אם צריך להפיק. יש לנו גז למספר שנים, ואנו מפיקים מדי שנה 100 אלף טון. מה שהוצאנו במשך עשרים שנה על קידוחים, הוא סכום של 300 מיליון לירות, בחלקו כסף ישראלי. קדחנו גם בים, בהשקעה של 15 מיליון דולר. הגאולוגים שלנו הציעו פרוגרמה לחמש שנים, הם מציעים להוציא כסף, אך אינם יודעים בדיוק היכן. צריך להוציא בחמש השנים האלה, בהתאם לתוכנית, עוד 110 מיליון לירות. וודאי נכנס לכך, אך המומחים אינם אומרים בדיוק היכן. ליד ים המלח מצאנו מינרלים, ובאזור עזה נקדחו ארבעה קידוחים, אשר נתגלו כיבשים. בגדה

המערבית אין מה לקרות. מתוך 300 מיליון לירות אשר הוצאו עד כה, הוציאה הממשלה 120 מיליון.

איני בטוח כי הבאנו לאישור הממשלה את השותפויות שלנו בגאבון, בגאנה, בחמש, במדגסקר ובים הצפוני. מציעים לנו למכור את ה-5% שיש לנו בשותפות בים הצפוני, ומתחייבים כלפינו למכור לנו את הדלק, ובלבד שלא נהיה בפנים. הענינים האלה מורכבים ועדינים. אני מעריך כי בדלת האחורית הגענו כמעט אל כל חברות הנפט הגדולות. קודם לא היו מוכנות להפגש אתנו אפילו בבתי-מלון, עכשיו הן מוכנות גם להעביר נפט בצינור שלנו. כאשר לפרס, מה שקיים - קיים. איש לא האמין כי נגיע למכירות של 40 מיליון טון לשנה, שהם 200 מיליון חביות. זוהי כמות השווה ל-12%-13% ממה שארה"ב קונה. חלק קטן מהנפט העובר בצינור, אנו מוליכים לארה"ב (חשד ת. גבתי; יש לנו עכשיו כח לחץ). גם ענין הטנקרים מסובך. מה שעלה קודם 15 מיליון דולר, עולה עתה 70 מיליון. בעתונות נכתב, הנה ישדאל נמשלה שוב, בענין קניית המיכליות, וודאי היה כגין מוכן לצרף זאת לרשימת המשלונות שלנו. אין שבוע שאיננו עוסקים בכך.

יש כיום מיליארד וחצי קוב מים בארץ, ובכל זאת אנו עומדים בפני סכנות חמורות מאד. אני חושב שהסכנה של מחסור במים עומדת לפני הסכנה של מחסור בדלק, ואיש אינו מציע שייבאו מים.

שר החוץ א. אבן:

הערה:

הערה קצרה על ארה"ב. מחשבות ארה"ב לגבי האזור שלנו באות לידי ביטוי מאז יצא השגריר את ארה"ב. בשיחה שהתקיימה במחלקת המדינה עם המנהיגות היהודית אשר הביאה רשימה של הצעות וחביעות, אמר הממונה על בעית האנרגיה ארמסטרונג, כי על היהודים להתגייס לצד אותם גורמים הלוחצים על הקונגרס למען קבלת שבעת החוקים אשר מציע הנשיא, והם נענו לכך. אותו אדם אמר כי חמש השנים הבאות תהיינה עדינות, וסיסו אמר כי אילו היתה התגייסות של ארה"ב לפיתוח

המקורות, זה היה משפיע מיד על ריסון העמדה הערבית. כלומר היתה עמדה נמרצת מאד של מחלקת המדינה.

באשר לדיון בנושא שלנו, הבטיחו לנו להתנגד להעלאת הנושא בעצרת, תוך טעון שהמצב אינו טעון דיונים במסגרת זו, אלא משא ומתן. אם וכאשר מאמציהם ייכשלו, יתנגדו להצעה סובסטיבית. אך אפילו אם תתקבל הצעה כזו, אין לה משמעות מעשית. יש משמעות למה שאמר השגריר, שהם אינם רוצים להציע דבר, אלא אומרים לנו שנחשוב על משהו ונאמר משהו. הדאגה שלהם היא גם לעמוד מול פייסל, כדי לתת לו הרגשה שיש דאגה למעמדו. המשמעות של המילה "עכשיו" היא ברורה. הכוונה היא לשבועות הקרובים. הבקשה היא שנחשוב על משהו שיעזור לארה"ב, אפילו אם לא יצא מכך דבר. גם לצורת התדמית והניתוח של העמדות יש משמעות.

היהודים תבעו בצדק, שארה"ב תעלה את גורל יהדות בריה"מ במסגרת המועצה לבטחון אירופה. כל הד'טנט מורכב עד עתה אך ורק מכיבושים והישגים סובייטיים. הסובייטים השיגו הכרה מלאה בכל כיבושיהם באירופה. לונץ, מזכ"ל נאט"ו, אמר שהמערב קיבל לפי שעה פרס נובל, והסובייטים את כל השטחים. התביעה האמריקאית בהלסינקי היתה, שברי"מ תפתח את השערים, כדי שלא תהיה מחיצה הרמטית בין מזרח למערב, ויבשת אירופה תהיה מאוחדת יותר. לגרמניה זה חיוני מאד. ברנדט סבור שעל-ידי פתיחת שערים כזו, יוכל אולי להשיג הסכם. לכאורה זוהי תביעה צנועה מאד בעינים הולנדיים ואנגליות, אך בעיני בריה"מ היא חמורה מאד. הם אומרים שבכך יש ערעור על עצם מעמדו של המשטר הסובייטי.

אני מניח שעד אוקטובר ידברו אתנו במושגים כלליים, שהם אינם בעד קפאון, ואף פעם לא היתה להם מדיניות של קפאון. היה כורח בקפאון, אשר נבע מכך שכל מה שהצענו, תוך שיתוף פעולה עם ארה"ב, המצרים דחו. הצענו קבלת החלטה 242 - שום דבר לא קרה. הצענו "WITHDRAWAL" - שום דבר לא קרה. הצענו הסדר חלקי, והמצרים לא קיבלו גם זאת. מצב זה כפה על האמריקאים את הקפאון, אך מעולם לא קיבלו את הפילוסופיה שקפאון הוא מצב טוב, וגם אנו לא

קיבלנו אותה.

אשר לניגריה, זו הפעם הראשונה שגואון משמיע את התשובה הזו לשאלות עתונאים. ניגריה פחות זקוקה לערכים מכל מדינה אחרת באפריקה, אך מתוך רצון להיות דמות בינלאומית, קיבל על עצמו את נשיאות אח"א, והוא ממשיך לכהן כנציג אח"א, וכמי שממונה על ההצהרות האלה. ניגריה מהווה רבע מאפריקה, כשם שברזיל מהווה מחצית אמריקה הלטינית. גואון נוסע עתה לניו-יורק, כדי להביא את החלטות ועידת אלג'יר. יהיה טוב מבחינתנו, אם לא ייצג שום דבר מחוץ לניגריה עצמה.

באשר לשאלת חשד ורהפטיג על ועידת הבלתי מודעות, אנו לוקחים דברים עם נציגי מדינות שהיו שם, כדי לדעת מה באמת קרה שם. איני רוצה להיות ציני, אך אני יכול לדעת מראש מה יאמר כל אחד מהם. הופואה בואני והנציג שלו באו לאלג'יר, ראו וברחו, אך אני בהחלט בעד ההצעה "להטיף להם ציונות". המצב אינו שפרו מאמינה בכל מה שנאמר שם, אך הם אומרים כי ישנו מאזן של כח, והם רוצים להצטרף לגוש הזה, ולכן הם נדחפים למערך הזה. עובדה היא שרוב המדינות האלה סיגלו לעצמן הפרדה בין זירת היחסים לבין הזירה המולטיליטרלית. אני מכיר עשרים וכמה מדינות אשר שלחו את שרי החוץ שלהן לאלג'יר, ואת שרי התכנון והכלכלה שלהן לכאן, כדי לדון על צמיחה כלכלית ותכניות מורחבות של סיוע. הן חיות בנחת רבה בתוך הסתירה הזו. היה כאן שר האוצר של גאנה, אשר דיבר כפי שדיבר, וודאי הקולגה שלו ואחרים דברו שם כפי שדברו. כאשר יגלוש הדבר לרקמת היחסים המהותיים, אז תהיה הסכנה, ולכך אנו צריכים להערך. כתבנו תוכיר למדינות, בו פרטנו מדוע לדעתנו הסעיפים האלה אינם מאוזנים, אינם נכונים ואינם צודקים.

לגבי צ'ילה, אני חושב שמפלגת העבודה יצאה ידי חובה הכרחית. אני בטוח שסופן של מדינות רבות להכיר במשטר בצ'ילה. גרמניה הפדרלית, סופה להכיר, וכך גם אנגליה, ובכל זאת הביעו מחאתן על ההפיכה. אני חושב שהניסוח של מפלגת העבודה היה מתון, ולא יהיה מה שיפריע לנו, אם המהפיכה הזו תוליד את הממשלה הבאה. יש לגם שנאל באמריקה הלטינית, וגם הוא מציאות

מסוימת. הוא קיים גם במדינות בעלות אוריינטציה מערבית, גם בברזיל וגם בארגנטינה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

גם המפלגה אשר הוזכרה בשדר של מפלגת העבודה היתה בקואליציה, והיא חברה באינטרנציונל. הבקשה לשלוח מכתבי מתאה באה מנשיא האינטרנציונל.

חשר לקליטת העליה נ. פלד:

ישנו גם ערך למדינת ישראל להתקומם נגד רצח ושפלות.

שר החוץ א. אבן:

כעבור זמן יהיה נחשול גדול של מדינות אשר תאשרנה את המשטר הזה. השגריר שלנו עוקב אחר אחרים, וימצא את השעה הכשרה. צ'ילה תישאר צ'ילה גם עם המשטר הזה.

חשר לקליטת העליה נ. פלד:

לפני שנעשה את הצעד הפורמלי הזה, האם אפשר לבקש

כי הדבר יובא לאישור הממשלה?

ראש הממשלה ג. מאיר:

בסדר.

1036. מות מלך שוודיהשר החוץ א. אבן :

שוחחתי עם נשיא המדינה כאשר התקבלו ידיעות כי מלך שוודיה גוסס, על אפשרות נסיעתו. אני חושב שמישהו צריך לנסוע, וכך חושב גם הוא. לאמור, אם רק מדינות סקנדינביה תשגרנה את ראשי המדינות, וחשאי לא, אין הנשיא רוצה להיות היחיד. גם ראש הממשלה הביעה את הדעה הזו, ואני מסכים לה, שאם מדינות אחרות, מחוץ לסקנדינביה, תיוצגנה על-ידי ראשיהן, גם אנו צריכים להיות מיוצגים. ידוע לנו שמלכת הולנד, נשיא איטליה ונשיא הרפובליקה הגרמנית המערבית יהיו שם. לפיכך אני מציע שהממשלה תאשר זאת.

ראש הממשלה ג. מאיר :

אולי נחליט כי אם שר החוץ בהתיעצות עם הנשיא יחליטו על-כך, הוא יסע, אני מבינה כי לנשיא אין כל להט להתחיל את הקריירה שלו בכך, אך אין זה באשמתו.

מ ח ל י ט י ם :

להמליץ בפני נשיא המדינה לייצג את המדינה בהלווית מלך שבדיה, אם יחייבו זאת הנשיא ושר החוץ.

1037. הצעת חוק רישום קבלנים
לעבודות הנדסה בנאיות
(לתיקון מס. 3) תשל"ג-1973

ראש הממשלה ג. מאיר:

מתבקשת החלטה על-פי סעיף 73 (ב) של תקנון הכנסת, לבקש את יושב-ראש הכנסת לזמן את ועדת הכלכלה של הכנסת לדיון בהצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, תיקון מס' 3 לחוק-שנת 1973, והכנתה לקריאה שניה ושלישית

שר השיכון ז. שרף:

אם תחכנס הכנסת לדיון בנושא אחר, אפשר יהיה

לעשות גם זאת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין התנגדות לכך.

מ ח ל י ט י מ :

על-פי סעיף 73 (ב) של תקנון הכנסת, לבקש את יושב-ראש הכנסת לזמן את ועדת הכלכלה של הכנסת לדיון בהצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות (תיקון מס' 3), תשל"ג-1973, (ספר ה"ח מס. 1055), והכנתה לקריאה שניה ושלישית.

1038. הרכב משלחת ישראל לעצרת הכללית הכ"ח של האו"ם

שר החוץ א. אבן :

אני מבקש לצרף להרכב משלחת ישראל לעצרת הכללית של האו"ם, אשר אושרה על-ידי הממשלה, את השגריר אהוד אבריאלי ואת השגריר זאב שק, כיועצים מיוחדים. הדבר דחוף, כי העצרת נפתחת ב-18.9.

ראש הממשלה ג. מאיר :

(מקריאה את רשימת נציגי ישראל כפי שאושרה

על-ידי הממשלה).

שר החוץ א. אבן :

והתוספת היא אהוד אבריאלי, כיועץ מיוחד לאפריקה, וזאב שק, כיועץ מיוחד לאירופה.

מ ח ל י ט י ם :

לאשר את הרכב משלחת ישראל לעצרת הכללית הכ"ח של האו"ם כדלקמן :

שר החוץ - ראש המשלחת

נציגים:

1. יוסף תקוע - שגריר, ממלא-מקום ראש המשלחת בהעדרו
2. שבתאי רוזן - שגריר
3. יעקב דורון - שגריר
4. יואל בר-רומי - שגריר
5. חמר אשל - שגריר

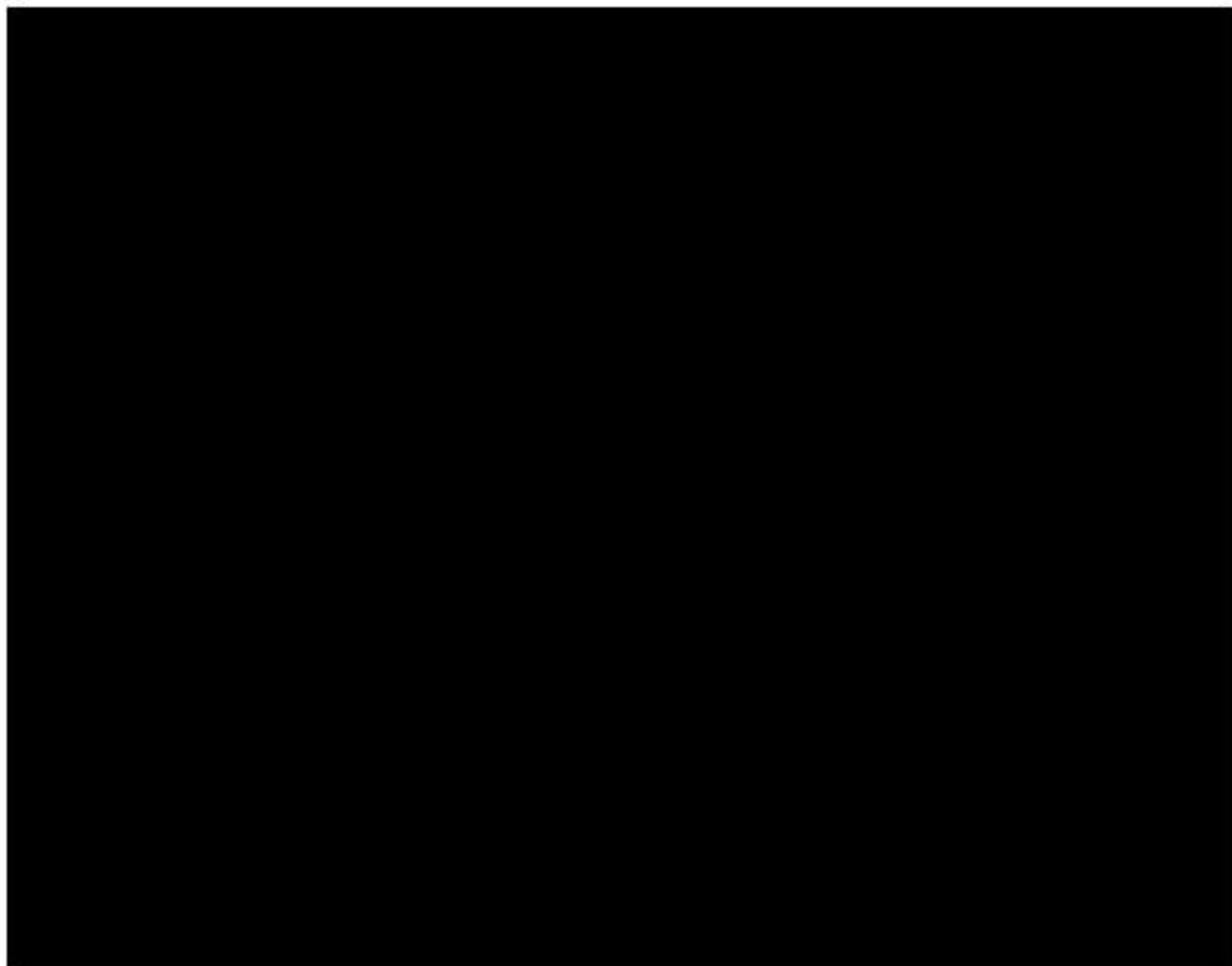
נציגי מישנה:

1. יעקב בר-מור - שגריר
2. עובדיה סופר - שגריר
3. הוגו מורט - שגריר
4. אפרים הרן - שגריר
5. אריה אילן - שגריר

יועצים מיוחדים:

1. אהוד אבריאלי - שגריר
2. זאב שק - שגריר

1040. שאלות1. השר ו. שם-טוב :

הובאו לידיעתי נתונים - איני אומר עובדות, כי איני יודע אם הם נכונים - על מצבם של שבטי הבדואים בפיתחת-רפית, באזורים מסויימים בסיני, ואבקש לדעת אם הנתונים נכונים, ואם כן, מה ההסבר שניתן להם.

ב-5 לחודש זה נתקיימה פגישה ביוזמת סגן-אלוף יצחק שגב עם שלושה שיכים המייצגים את הבדואים, בה נדרשו לפנות שטח של 36 אלף דונם, וזאת עד ה-1 בנובמבר. נמסר להם עוד, שהם יגורשו מכל האזור המשתרע משארם-אשייך ועד לכביש ניצנה, שטח באורך של 600 עד 800 קילומטר, בו גרים אלפי אנשים. הבדואים מתלוננים שלוחצים עליהם לחתום על ויתור על שטח זה, שובין יתר אמצעי הלחץ הקטין הממשל לאחרונה את מנת המזון לנפש מ-8 קילו לנפש ל-2 קילו.

בשני מקרים היתה גם פגיעה בבתי-קברות של הבדואים. במקרה אחד, היה זה בשטח הסלילה של הדרך למרכז האזורי בפיתחת-רפית, בו בקשו הבדואים מהסוללים לא לפגוע בבית הקברות שלהם.

ראש הממשלה ג. מאיר :

כל זה של ליפשיץ, זהו בחור שיש לו תקן להבאת שמועות שאף אחת לא אושדה עד כה.

שר הבריאות ו. שם-טוב :

התשובה היתה: "תקחו את העצמות לאן שצתחשק לכם". במקרה שני, תוך כדי עבודות העפר בשטח שלאורך שפת-הים, עלו העובדים עם הטרקטורים על בית-קברות. ביום ה', ה-6.9, קיבלו נכבדי הבדואים הוראה לפנות את בית הקברות הזה. ב-9.9 פנה השו"ת סבח-אל-חליימה אל מושל רצועת עזה בבקשה שלא לפגוע בבית-הקברות. סגן המושל הבטיח כי ביום א' תיפסקנה העבודות. יום לאחר מכן, ב-10.9, הגיעו לשטח שני קצינים, ארבעה חיילים וכעשרה פועלים מאזור פיתחת רפיח. הקצינים פקדו על הפועלים לפתוח את הקברות, להוציא את העצמות מהקברים ולהכניסן לארגזים ולפנותן. הפועלים עשו כן. היה במקום רופא אשר נתבקש להפריד בין שלדים של זכרים ושל נקבות, אך לא הצליח לעשות זאת. הבדואים טוענים כי בית-קברות זה כולל קברים של ילדים ומבוגרים, והוא קיים עוד מ-1917.

אבקש לדעת, האם כל העובדות נכונות, ואם כן - מה הצורך וההצדקה לפגוע בבית-קברות כאשר אפשר לסלול דרך ולעקוף אותו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מנין לך שזה נכון? במקרה הייתי שם ושמעתי את הסיפור מאנשים במקום.

אין כל צורך לחכות עד לישיבת הממשלה. כבר פנית אלי כמה פעמים בזמן האחרון, ומיד ברורתי והתברר שהשמועות היו עורבא פרח. היתה שמועה, מחר-מחרתיים עומדים לפנות אלפי בדואים, והתברר שלא היה ולא נברא. לא אוכל לענות לך על הדברים האלה. אני מציעה לך להעביר את הדברים אל המימשל הצבאי, והם יאמרו לך מה נכון ומה אינו נכון.

אני מתקוממת נגד אוסף הזוועות הזה. אך אתה יודע איך אפשר לברר זאת. כאשר צלצלת אלי ואמרת שמחר עומד להופיע בעל-המשמר מאמר על גירוש עשרות אלפי בדואים, כעבור רבע שעה קבלת תשובה שזהו עורבא פרח. אני יודעת אם גם לאחר מכן פורסם הדבר בעל-המשמר, אני יודעת כי ב"הארץ" זה פורסם.

מדוע צריך לחכות עד לישיבת הממשלה עם אוסף זוועות כזה?

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אבקש להעביר זאת לשר הבטחון.

ראש הממשלה ג. מאיר:

איני מבינה למי זה נחוץ. לליפשיץ זה נחוץ. ישנו בחור, שאיני יודעת אם הוא עושה עוד עבודה במשקו, אך הוא קיבל על עצמו להפיץ אוסף של זוועות על מדינת ישראל. יכולת, חשד שם-טוב, לפנות אלי ביום ג', ביום ד', אפילו בשבת. אתה יודע שלא עוברת אף פעם יותר מרבע שעה, עד שמתקבלת תשובה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

ישנה עדות שפגעו בבתי-קברות ללא צורך, והיא חתומה על-ידי אנשים שהיו שם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

איני יודעת למי זה דרוש. אני רוצה לומר כי ישנה הסתה פרועה בשטח, שהכדואים לא יגיעו בשום פנים ואופן להסדר עם המדינה, ויש שייך או שניים שעושים זאת ברצון. איני בודקת את אמצעי השכנוע המופעלים כדי לשכנעם, אך באשר לכל הזוועות האלה, שגם מזון אין נותנים להם, - את זאת אי אפשר לשאת. אני יודעת שיש אנשים שגם לך אין שליטה עליהם, אך האם כך צריך להיות?

שר הפנים י. בורג:

רציתי לדעת, מה עלינו לדעת לקראת הישיבה מחר בכנסת? האם כל סיעה תדבר לחוד, או שהקואליציה תדבר בשם כל סיעותיה?

שר המשפטים י.ש. שפירא:

מחר אין שום דיון על הצעת החוק עצמה, אלא האם להעלות את הנושא לדיון בקריאה ראשונה או לא. ההצעה של גח"ל היא להעלות זאת לדיון, כמו כל הצעה דחופה לסדר-היום, ואם יוחלט להורידה מעל סדר-היום או להעבירה לוועדה, ברור כי לא תעבור לקריאה ראשונה בכנסת השביעית. אם תתקבל החלטה לדון בה, יחליטו יושב-ראש הכנסת והסגנים כי המשך הישיבה של מחר יהיה ביום ד', וביום ד' תהיה הקריאה הראשונה. מכיוון שזוהי הצעה של ועדת הכנסת, אני חושב שמוטב שתהיה על-כך החלטה של הנהלת הקואליציה. היא תדון ותחליט.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

מה תהיה המלצתך?

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אתייעץ עם חברים. איני חושב שאני יכול לומר

בנקודה זו מה תעשה.

שר האוצר פ. ספיר:

האם נדע על-כך מחר?

ראש הממשלה ג. מאיר:

נדע על-כך מחר, לאחר שהקואליציה תחליט. אני מתנגדת למה שתחליט, אך היות ואני בקואליציה, אני רוצה לומר כי אני חושבת שזהו שערוריה, שכנסת שיש לה עוד כמה שבועות, פתאום אינה יכולה לישון מבלי שידונו בזכויות האזרח. מה היה עד עכשיו? אני יודעת מדוע צריך להביא זאת דווקא עכשיו. הייתי מבינה, אילו היה זה דבר אקטואלי שאי אפשר לעבור עליו לסדר-היום.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

כמו שביתת הימאים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

ענין אקטואלי בוער. אך אם סיעה רוצה לזכות בהעברת הצעת חוק, ועל מה? על זכויות האדם. וכולם צריכים לעמוד דום ולאפשר להם זאת? לו הייתי הקואליציה, הייתי בשקט גמור מורידה זאת מעל סדר-היום, כי כל-כך שקוף, שזה קשור עם הבחירות. זוהי זכותו של הליכוד לזכות בקולות ולא בזכויות האדם.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת